

Голас Радзімы

ШТОТЫДНЁВАЯ ГАЗЕТА ДЛЯ СУАЙЧЫННІКАЎ
ЗА МЕЖАМІ БАЦЬКАЎШЧЫНЫ

№ 51 21 снежня 1995 г.

(2453) Выдаецца з 1955 г. Цана 800 рублёў.

УСПАМІНЫ ЛЮДМІЛЫ КРАСКОЎСКОЙ

З НЕВЯДОМАСЦІ

Мая перапіска з Людмілай Іванаўнай Краскоўскай доўжыцца ўжо каторы год. І з кожным лістом з Браціславы я атрымліваю новыя і важныя звесткі ад чалавека паважнага ўзросту (летась ёй споўнілася 90 гадоў) і цікавай біяграфіі, сведкі і ўдзельніцы многіх падзей. Людміла Іванаўна вучылася ў гімназіях Вільні і Даўгаўпілса, як беларуская стыпендыятка атрымала вышэйшую адукацыю ў Празе. Л. Краскоўская -- вучоны-археолог -- мае чатыры аўтарскія кнігі, 250 навуковых прац. З 1931 года жыве ў Браціславе.

26 студзеня гэтага года газета "Голас Радзімы" (№ 4) надрукавала яе ўспаміны аб беларускай гімназіі ў Вільні, а 2 лютага (№ 5) -- згадку аб беларускай дзяржаўнай гімназіі ў Давінску. На публікацыі ў "Голасе Радзімы" адгукнуліся навуковы супрацоўнік эцыклапедыі з Мінска Аляксандр Гесь, Алег Латышонак з Беластока, Лена Глагоўская з Гданьска, жонка М. Абрамчыка з Францыі... Людміла Іванаўна ў нядаўнім допісе ўзрадавана дадала: "А нядаўна я атрымала з Таронта (Кана-

да) кніжку "Жыццё Вінцэнта Жук-Грышкевіча", якую мне паслала яго жонка Раіса. Яна апрацавала і выдала гэту манаграфію. Так парадна выданую беларускую кніжку я ніколі не бачыла..."

Такім чынам, "Голас Радзімы" стаў для Людмілы Іванаўны надзейнай галубінай пошты. Чарговая просьба ў Браціславу была такая: напісаць успаміны пра свайго бацьку -- Івана Краскоўскага, бо ў многіх публікацыях пра гэтага беларускага дзеяча можна было сустрэць такое горкае азначэнне: "Далейшы лёс невядомы". І вось перад вамі яшчэ адна вяртальная старонка з пакутніцкіх скрываляў бацькаўшчыны -- успаміны дачкі І. Краскоўскага. Даведка, як кажуць, з першых рук. З удзячнасцю прымаем дапамогу ў спасціжэнні праўдзівай гісторыі і жыццяпісу тых, хто яе ствараў для нас.

Сяргей ПАНІЗЬНІК.

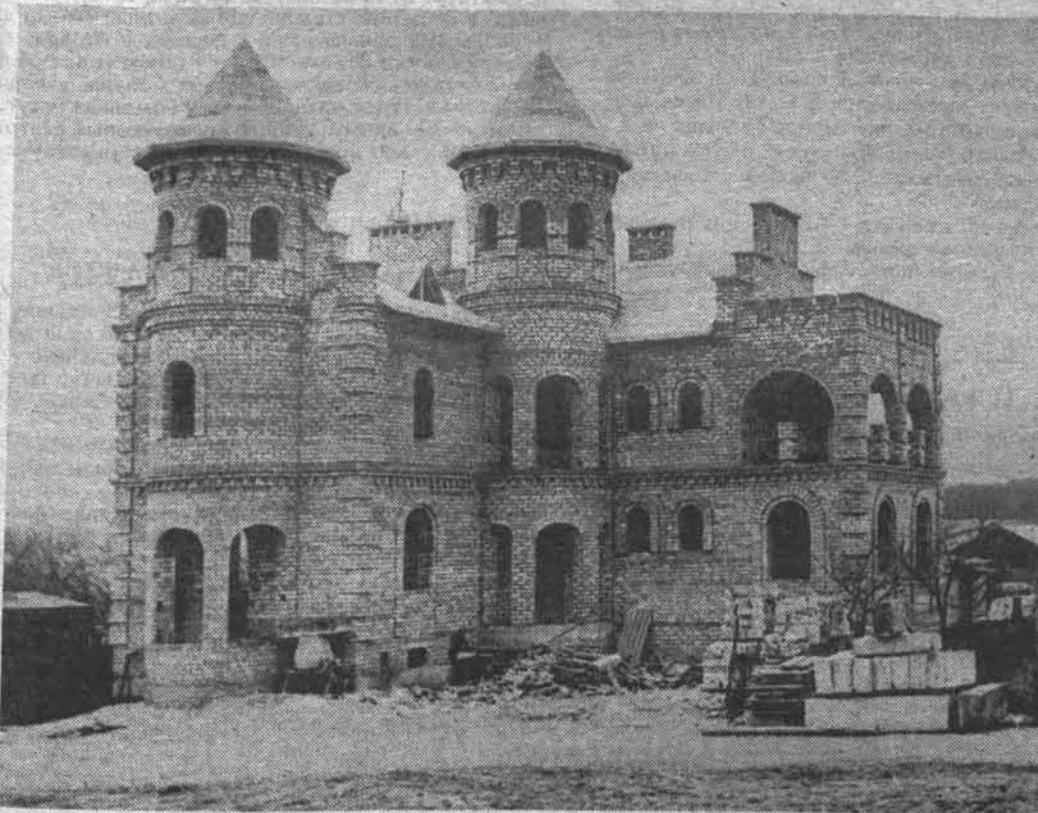
¹ І. Краскоўскі пахаваны ў Браціславе на могілках "Славічье удолье".

[Заканчэнне на 7-й стар.]

Беларускія настаўніцкія курсы ў Даўгаўпілсе. 1922 год. Іван КРАСКОЎСКІ з Паўлінай МЯДЗЭЛКАЙ (у цэнтры).

ХТО ЗБУДУЕ ТАКІ "ДАМОК"?

КАБ ЖЫЛІ ПАЛАЦЫ, НЕ ПАВІННА БЫЦЬ ТРУШЧОБ

А сапраўды, што патрэбна сёння, каб пабудаваць на Беларусі дом?

Пытанне гэтае і простае, і складанае. Простае, бо на яго можна даць дакладны і нескладаны адказ: цяперашняе будаўніцтва патрабуе надзвычай вялікіх грошай, такіх, якія простаму смяротнаму нават і не сніліся. Складанае таму, што, нягледзячы ні на што, па ўсёй краіне, а вакол сталіцы дзёк асабліва шырока, раскінуліся

дзе купкі, а дзе і цэлыя прадмесці новых дыктоўных катэджаў. Прычым, гэта не традыцыйныя для Беларусі пяцісценкі, не фанерныя ці шчытавыя "шпакоўні", папулярныя ў дачнікаў, а менавіта катэджы з адмысловай архітэктурай у 2-3, а то і 4 паверхі, з бильярднымі і басейнамі, з вітражамі і калонамі.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

БЕЛАРУСКІЯ ВУЧОНЫЯ

Ў ЧЫКАГА

СЯРОД ЗЕМЛЯКОЎ

38 па 13 кастрычніка 1995 года ў Чыкага праходзіла Міжнародная навуковая канферэнцыя сусветнага электрахімічнага таварыства. Ініцыятарам правядзення гэтай канферэнцыі быў амерыканскі прафесар Мак Кэлен. З'ехаліся многія прадстаўнікі ўніверсітэцкай навукі, паколькі і на Захадзе, і ў ЗША навуковыя цэнтры засяроджаны ў асноўным ва ўніверсітэтах. Былі запрошаны вучоныя і з Беларусі. Гэта кандыдаты хімічных навук Сяргей Распопаў, які працуе ў Беларускай дзяржаўнай універсітэце, і Сяргей Лазарук, старшы навуковы супрацоўнік лабараторыі электрахімічных працэсаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта інфарматыкі і электронікі.

Як вядома, у Чыкага жыве нямала беларусаў-эмігрантаў, актыўна дзейнічае Беларуска-амерыканская рада. Нашы беларусы ў Чыкага, ды і наогул амерыканскія беларусы заўсёды гасцінна сустракаюць сваіх суайчыннікаў, імкнучыся дапамагчы, чым могуць. Вось і гэтым разам, даведаўшыся ад аднаго з арганізатараў канферэнцыі, дзеяча ўкраінскай эміграцыі Слаўкі Гірнага, што на канферэнцыю едуць разам з украінскімі і беларускія вучоныя, чыкагскія беларусы вырашылі апекавацца імі на працягу ўсяго тэрміну іх знаходжання ў ЗША. Папярэдне патэлефанавалі ў беларускае пасольства ў Вашынгтоне, спраўляліся ў сак-

ратара пасольства Аляксандра Астроўскага накіонт прыезду вучоных.

Сустрэклі С. Распопава і С. Лазарука ў аэрапорце Огара нашы землякі-чыкагцы М. Капелеснік і М. Латушкін з дачкою. (Дарэчы, спадар Мікалай Латушкін з дачкою, вельмі прыгожай, мілай дзяўчынай, пабываў мінулым летам у Мінску, наведаў сядзібу Згуртавання беларусаў свету "Бацькаўшчына", і мы з Ганнай Сурмач паказвалі ім старажытную частку горада Мінска). С. Распопаў быў уладкаваны ў доме спадара М. Капелесніка, а С. Лазарук -- у доме спадара М. Латушкіна. Такім чынам, яны былі пазбаўлены расходаў на гатэль, харчаванне і транспарт, што немалаважна пры нашай жабрацкай апацы працы вучоных...

У нядаўня мінскіх гасцей запрашалі наведаць беларускую праваслаўную парафію "Сьв. Юрыя", дзе пасля літургіі адбылося вячэрняе на старажытнаму беларускаму абраду, вясельная ўрачыстасць у царкоўнай зале. Гэта было першае знаёмства мінчан з жыццём беларусаў-эмігрантаў.

Напружаная праца навуковай канферэнцыі працягвалася чатыры дні з ранку да вечара. Даклады, з якімі выступілі С. Распопаў і С. Лазарук на канферэнцыі, выклікалі вялікую цікавасць у вучоных Японіі, ЗША, Германіі, даследчыкаў з іншых краін.

[Заканчэнне на 3-й стар.]

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

ПАДЗЕІ ЛЮДЗІ ФАКТЫ

АФІЦЫЙНАЯ ХРОНІКА

Паміж міністрам культуры Беларусі Анатолям Бутэвічам і намеснікам міністра культуры Кітая Чэнь Чанбанам падпісаны пратакол аб культурным супрацоўніцтве. Ён прадугледжвае абмен канцэртнымі калектывамі, опернымі трупамі, тэлевізійнымі праграмамі, дэлегацыямі дзеячаў культуры. Плануецца таксама ўстанавленне прамых сувязей паміж нацыянальнымі бібліятэкамі дзвюх краін.

Здымак зроблены ў час падпісання пагаднення паміж беларускім і кітайскім бакамі.

"Мы вельмі рады, што ў вас адбыліся выбары. Нягледзячы на ўсе праблемы і спробы сабатажу, гэтыя выбары ўдаліся. Яны маюць вялікае значэнне для вашай краіны і для міжнароднай супольнасці. Было бачна, што некаторыя выканаўчыя органы ўлады праводзілі акцыі, якія абмяжоўваюць свабоду прэсы, асабліва тэлебачання, якое тут не іграла вядучай ролі ў правядзенні перадвыбарчай кампаніі. Прыкра, што не далі магчымасці спікеру папярэдняга парламента М.Грыбу звярнуцца па тэлебачанні да насельніцтва. Гэта дало б станоўчы імпульс пасляховаму правядзенню выбараў. Аднак гэта вялікі поспех, нягледзячы ні на што, парламент выбраны, і ён будзе працаздольны. Мы, як прадстаўнікі Еўрапарламента, будзем сачыць, каб не было перашкод рабоце парламента".

Элізабет ШРОДТЭР,
прадстаўнік Еўрапарламента,
міжнародны назіральнік.

БЕЛАРУСЬ ПАСЛЯ ГАЛАСАВАННЯ

НАРЭШЦЕ
МАЕМ ПАРЛАМЕНТ

У нядзелю, 10 снежня, у Беларусі адбыўся другі тур галасавання. Нарэшце можам уздыхнуць з палёгкай: выбары ў Вярхоўны Савет адбыліся, народ мае свой парламент. Выбары адбыліся ў 70 з 119 акруг. Усяго прагаласавала 52,4 працента выбаршчыкаў, унесеныя ў спісы. Па абласцях вынікі такія: Брэсцкая -- 56,7 працента, Віцебская -- 48,2, Гомельская -- 56,4, Гродзенская -- 48,6, Мінская -- 54,5, Магілёўская -- 57,8. У Мінску прагаласавала 48,9 працента выбаршчыкаў. Выбрана 59 дэпутатаў. Як вядома, усяго ў Вярхоўным Савета 260 месцаў. У вясеннім і асеннім торах галасавання дэпутацкія мандаты атрымалі 139 чалавек. Цяпер у нас 198 парламентарыяў. Такім чынам, ёсць магчымасць сфарміраваць правамоцны Вярхоўны Савет.

Найбольшага поспеху ў другім туры дабіліся камуністы -- 10 чалавек. Аб'яднаную грамадзянскую партыю прадстаўляюць 6 дэпутатаў, Партыю народнай згоды -- 5, ВЕС -- 2, Сацыяльна-спартыўную партыю, Беларускую партыю працы, Экалагічную партыю, Беларускую сацыял-дэмакратычную грамаду, Беларускую народную партыю -- па 1, беспартыйных дэпутатаў -- 31. Сумным аказаўся вынік выбараў для Беларускага народнага фронту: ні адзін яго кандыдат не прайшоў.

У ліку найбольш вядомых людзей, стаўшых парламентарыямі, -- экс-спікер Вярхоўнага Савета Станіслаў Шушкевіч, былы галоўны банкір краіны Станіслаў Багданкевіч, экс-лідэр Партыі народнай згоды Геннадзь Карпенка, генеральны дырэктар АО "Амкадор" Васіль Шлындзікаў і іншыя.

Першая сесія новага парламента чакаецца 26 снежня ці 3 студзеня новага года.

ВІЗІТ ПАСЛА

ЯК ЗНІШЧАЮЦЬ ТАНКІ

Пасол ЗША ў рэспубліцы Беларусь Кенет С.Яловіц наведаў Барысаўскі танкарамонтны завод.

У суправаджэнні дырэктара Нацыянальнага агенцтва па кантролю і інспекцыях генерал-маёра Нікуліна, кіраўніка рамонтнага прадпрыемства палкоўніка Сакача пасол абышоў заводскія цэхі, аглядзеў абсталяванне, якое было перададзена пасольствам ЗША Беларусі ў рамках праграмы "Праект Мір". Згодна з пагадненнем, падпісаным 12 жніўня 1994 года міністэрствамі абароны ЗША і Беларусі, амерыканскі ўрад абавязваўся прадаставіць Рэспубліцы Беларусь матэрыялы, экспертную дапамогу, каб аблягчыць працэс знішчэння дэманціруемых звычайных узбраенняў. Агульны памер дапамогі барысаўскім рамонтнікам складзе каля 2,5 мільёна долараў.

У цэлым спадар Яловіц застаўся задаволены працэсам знішчэння браніраваных машын, хоць зазначыў, што наша рэспубліка павінна была парэзаць усю тэхніку на металалом да 17 лістапада 1995 года. Аднак з-за цяжкасцей з фінансаваннем работ працэс гэты зацягнуўся.

Апошні танк на Барысаўскім рамонтным заводзе павінен быць знішчаны, згодна з Дагаворам, 26 красавіка наступнага года. На сённяшні дзень сваёй чаргі чакаюць каля 650 адзінак тэхнікі.

ПРЭЗІДЭНТ ЗАКЛАПОЧАНЫ

ПАКУЛЬ
НЕДАПРАЦОЎВАЮЦЬ

Стабільнасць грамадства ў многім залежыць ад мер, якія прымаюцца ў дзяржаве для ўмацавання законнасці і правапарадку. На жаль, нашы праваахоўныя органы пакуль недапрацоўваюць. Аб гэтым сказаў Прэзідэнт краіны Аляксандр Лукашэнка на сустрэчы з ваеннаслужачымі і іх сем'ямі ў ваенным гарадку Уручча. У пацвярджэнне ён прывёў такі

факт: кожнае трэцяе злачынства ў рэспубліцы не раскрываецца.

Нярэдка самі абаронцы правапарадку становяцца злачынцамі. У выніку толькі ў органах міліцыі асуджаны 92 работнікі, а ў адносінах 151 чалавека ўзбуджаны крымінальныя справы.

Вось таму, адзначыў кіраўнік дзяржавы, ён узяў пад неаслабны кантроль дзейнасць Міністэрства ўнутраных спраў. Па яго ініцыятыве будзе праведзена пераатэстацыя як начальніцкага, так і радавога саставу органаў і падраздзяленняў МУС.

ТЭЛЕКАМУНІКАЦЫІ

МОВА І ВОБРАЗ

Новы від тэлекамунацыій -- наложаную лічбавую сетку (НЛС), якая ахоплівае ўсю Беларусь, прапануе абанентам Рэспубліканская міжнародная тэлефонная станцыя.

-- Сетка аб'ядноўвае раней раздзеленыя службы для перадачы мовы і тэксту, даных і адлюстравання, -- тлумачыць значэнне навінкі па просьбе карэспандэнта БЕЛТА начальнік службы сервіснага абслугоўвання НЛС Вера Дрожджына. -- Прычым перадачы з фантастычнай скорасцю -- 144 кіламетры ў секунду, што вельмі важна для дзелавых людзей. Сярод абанентаў, падключаных да НЛС, а іх ужо ў рэспубліцы каля дзвюх тысяч, -- дзяржаўныя прадпрыемствы і камерцыйныя структуры, банкі і прыватныя асобы.

Дэманструючы магчымасці наложанай лічбавай сеткі, спецыяліст паказала, як у мэтах рэкламы ў трохмерным адлюстраванні можна ўбачыць на экране любую рэч, офіс ці "прайсціся" па ўсіх кутках кватэры, якую, напрыклад, вы вырашылі купіць у іншым горадзе...

Сувязь будучыні з'явілася ў Беларусі на базе абсталявання нямецкай фірмы "Сіменс" і з дапамогай крэдыту Еўрапейскага банка рэканструкцыі і развіцця.

УРАДАВАЯ ТЭЛЕГРАМА

ЛІДА Ў ЗМРОКУ

Улады горада Ліды (Гродзенская вобласць) атрымалі ўрадавую тэлеграму, згодна з якой абавязаны скараціць расходы на асвячэнне вуліц, сквераў, паркаў. Колькасць вулічных ліхтароў павінна зменшыцца на 60 працентаў, а ў парках і скверах у цёмны час сутак увогуле будзе панавіць цемната. Згодна са спецыяльным графікам, з 2 гадзін ночы да 7 гадзін раніцы ліхтары гарэць не будуць і на вуліцах. Аб новаўвядзенні прайнфармаваны праваахоўныя органы.

СЕЛЬСКАЯ ШКОЛА

Больш за 20 таленавітых хлопчыкаў і дзяўчынак -- дзяцей калгаснікаў, спецыялістаў, настаўнікаў займаецца ў Бельскай мастацкай школе Крычаўскага раёна, якая працуе тут ужо другі год. Урокі малявання і чарчэння выкладае Святлана КАНАШЭНКА. Разам з выкладчыкам дзеці аформілі выставу сваіх работ (на здымку).

ЮБІЛЕІ

Самай маладой вышэйшай навучальнай ўстанове Гомеля -- Гомельскаму медыцынскаму інстытуту -- споўнілася пяць гадоў. А летам адбыўся першы выпуск урачоў. Ствараўся ён з мэтай, каб перавагу пры паступленні мелі жыхары пацярпелых ад чарнобыльскай катастрофы Гомельскай і Магілёўскай абласцей, а пасля заканчэння выехалі туды працаваць. Бо там катастрофічна не хапае ўрачоў-тэрапеўтаў, педыятраў, як правіла, 1--2 на раён, а то і ўвогуле няма. У інстытуце ствараюцца выдатныя ўмовы для вучобы. ВУН заняла адзін з лепшых у горадзе будынкаў былога абкома КПБ, а ў гэтым годзе ёй аддалі і будынак гарадскога Палаца моладзі, узведзены некалькі гадоў назад. Сёння ў Гомелі інстытут па праву лічыць адным з галоўных навуковых цэнтраў.

АДПАЧЫНАК

ГЕРОЯМ -- БЯСПЛАТНА

Кабінет Міністраў Рэспублікі Беларусь прыняў пастанову, якой зацвердзіў Палажэнне аб санаторна-курортным лячэнні і арганізаваным адпачынку Герояў Савецкага Саюза, Герояў Сацыялістычнай Працы, поўных кавалераў ордэнаў Славы, Працоўнай Славы.

Згодна з Палажэннем, Герой і поўны кавалер ордэнаў адзін раз у год у першачарговым парадку забяспечваюцца бясплатнай пуцёўкай у санаторый, прафілакторый, Дом адпачынку, пансіянат ці на турыстычную базу. Асобам, якія маюць патрэбу (па заключэнні лячэбных устаноў) у суправаджальніку, выдаюцца дзве пуцёўкі, на адной з якіх робіцца паметка "суправаджальнік". Муж ці жонка Герояў і поўных кавалераў ордэнаў адзін раз у год у першачарговым парадку забяспечваюцца льготнымі пуцёўкамі, не даражэйшымі 25 працентаў поўнага кошту.

СЯРОД ЗЕМЛЯКОЎ

**[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]**

С. Распопаў (дарэчы, ён, як і С. Лазарук, дасканалы валодае англійскай мовай) быў запрошаны выступіць на семінары ў Чыкагскім універсітэце з паведамленнем аб сваіх даследаваннях у галіне фізічнай хіміі. С. Лазарук суправаджаў даклад дэманстрацыяй практычных вынікаў сваіх даследаванняў. Яго слу-

халі з увагай і цікавасцю. Беларускія вучоныя засталіся задаволенымі працай сімпозіума, уласным актыўным удзелам у ім, знаёмствам з новымі калегамі ў сферы сваёй прафесіі. Але яшчэ большую задаволенасць і ўдзячнасць С. Распопаў і С. Лазарук выказваюць землякам-беларусам, якія так добразычліва, шчыра імкнуліся ім дапамагчы падчас знаходжання ў Чыкага. Калі С. Распопаў вяртаўся на

Беларусь, то М. Калеснік адвёз яго ў аэрапорт, пасадзіў на самалёт, каб госць не меў ніякіх турбот. М. Лазарук заставаўся яшчэ на некалькі дзён у Чыкага і меў магчымасць блізкай пазнаёміцца з жыццём беларусаў на эміграцыі. Але выказаў думку, што як бы заможна эмігранты ні жылі ў параўнанні з намі на Бацькаўшчыне, ён сам не жадаў бы быць эмігрантам, бо любіць сваю Беларусь з яе цудоўнай прыродай, глядзіць аптымістычна на жыццё і з вялікім задавальненнем будзе працаваць дзеля лепшай будучыні роднай зямлі і яе народа.

Мне давялося сустрэцца з Сяргеем Распопавым, распяць пра Чыкага, землякоў-беларусаў, іх жыццё далёка ад Радзімы. Ён застаўся вельмі задаволены сваёй паездкай і асабліва тым, як яго сустралі і апекаваліся беларусы Чыкага. Вялікую падзяку ён выказвае сем'ям М. Калесніка і М. Латушкіна, віншуе іх з надыходзячымі Калядамі і Новым годам, жадае моцнага здароўя, поспехаў і шчасця сваім суайчыннікам у далёкім замежжы.

На жаль, мне не ўдалося сустрэцца з Сяргеем Лазару-

ком, ён з Чыкага вылецеў у Італію на стажыроўку па накіраванню свайго універсітэта і не хутка вернецца. Але я думаю, што ён далучыцца б да слоў удзячнасці і віншаванняў, якія выказаў спадарам М. Калесніку і М. Латушкіну Сяргей Распопаў, а магчыма, і сам пашле ім свае віншаванні і падзяку.

Згуртаванне беларусаў свету “Бацькаўшчына”, з свайго боку, таксама выказвае вялікую падзяку за дапамогу маладым беларускім вучоным, шле віншаванні з Калядамі і Новым годам спадарам М. Калесніку,

М. Латушкіну, іх сем'ям і ўсім суайчыннікам, якія жывуць у Чыкага, Саўт-Рыверы, Кліўлендзе.

**Лідзія САВІК,
сакратар Рады ЗБС
“Бацькаўшчына”.**

НА ЗДЫМКАХ: Сяргей ЛАЗАРУК, Сяргей РАСПОПАЎ і беларусы з Чыкага; Сяргей ЛАЗАРУК, Мікалай ЛАТУШКІН і прагаіерэй Дзмітрый БАШКО, настаіцель Беларускай праваслаўнай парафіі ў Чыкага.

КАБ ЖЫЛІ ПАЛАЦЫ, НЕ ПАВІННА БЫЦЬ ТРУШЧОБ

**[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]**

Будуюць іх звычайна з цэглы, якую пажадана набыць у Прыбалтыцы, бо айнаўна не адпавядае стандартам якасці. Дах бляшаны ці чарапічны, у цокальным паверсе гараж на 2-3 аўтамабілі, майстэрня, лазня... Некалькі такіх забудоў ужо нават і катэджамі сорам назваць — сапраўдныя палацы ды замкі. І што цікава, далёка ад адзінкавай, пра іх ужо можна гаварыць, калі і не як пра масавую з'яву, то дастаткова тыповую.

Хто ж у стане пабудоваць такія палацы? Зразумела, не ўрач ці інжынер, не настаўнік ці заводскі рабочы. У гэтай катэгорыі насельніцтва і на ўжо згаданую “шпакоўню” ці хопіць грошай. Сярод уладальнікаў багатых дамоў — камерсанты, бізнесмены, ёсць сярод іх і чыноўнікі, хаця нярэдка ў дакументах значацца зусім іншыя людзі.

І тады ва ўсіх астатніх паўстае адно сакраментальнае пытанне: адкуль грошы? Урэшце, гэтае пытанне сёння асабліва вострае і актуальнае, шчыра хвалюе нашых, у большасці бедных грамадзян. Мяркуючы самі: такая “буржуйская” будыніна ў 2-3 паверхі, плошчай 200-250 квадратных метраў, побач з Мінскам каштуе ад 50 да 100 тысяч долараў. Недабудаваны катэдж (без унутраных работ) “цягне” на 30-45 тысяч; калі далей ад сталіцы, то ёсць магчымасць набыць і за 20 тысяч “зялёных”. Дакладна вызначаць паходжанне такіх грошай — справа пракуратуры. Але тое, што атрымаць іх магчыма было толькі ў перыяд вялікай сацыяльнай, прававой і эканамічнай неразбярхі (а менавіта такі час мы зараз і перажываем) — безумоўна. Таважны і валютныя спекуляцыі, льготныя банкаўскія крэдыты “сваім”, фінансавыя махінацыі — вось далёка не поўны пералік крыніц шалёнага даходу. Так, магчыма, ёсць сярод замаскіраваных забудоўшчыкаў і сумленныя людзі, відаць, не без таго. Але ўжо адно тое, што апошнім часам, калі ў грамадстве шмат загаварылі пра гэтыя катэджы, будоўніцтва амаль усіх іх было “замарожана”, ужо сведчыць пра многае.

Пачасціліся выпадкі, калі ўладальнікі жадалі б ад іх наогул пазбавіцца. Але ці знойдуцца пакупнікі? Дасведчанія

людзі сцвярджаюць, што з пакупнікамі сёння складана. А дакладней, іх наогул няма. Чаму? Бадай, па тых жа прычынах, якія вымушаюць іншых прадаваць: вельмі дарагі будоўнічы матэрыялы (калі прапануецца недабудаваны палац); нявызначанасць сітуацыі з падаткам на нерухомаасць, які ўлады загадаў аб'яваюць зрабіць значным; не спрыяюць рашэнню набыць катэдж і негатывныя адносіны як грамадства, так і ўлад да такіх домаўладальнікаў, якія аспрыюць залічваюцца да бандытаў і злодзеяў. А таму пасля такой пакупкі можна чакаць павышанай увагі да сваёй асрбы не толькі з боку праваахоўных органаў і пракуратуры (якая, між іншым, пакуль больш дэкларуецца), але і сапраўдных крымінальных структур — злодзеяў, вымагальнікаў. Да таго ж заўсёды існуе небяспека, што калі не злодзеі, дык простыя грамадзяне, кіруючыся пачуццём “пралетарскай справядлівасці”, могуць проста падпаліць тое “памесце”, прыклады чаго ўжо існуюць.

Летась давялося быць у адной з вёсак на Магілёўшчыне. Да нас, прыежджых, падышоў мясцовы немалады дзядзька — спытацца, як там у Мінску жывецца. Сярод іншага пацікавіўся, ці будуюць каля сталіцы катэджы. “Будуюць”, — адказваем. “А ці паляць?” — “Здаецца, не”, — гаворым. “А ў нас паляць”, — з пачуццём гонару зазначыў селянін. Вось такая ілюстрацыя сучаснага жыцця на фоне панскіх палацаў.

Вельмі падабаюцца цяперашнім багатым беларусам разнастайныя вежачкі, адкрытыя галерэі, арачныя вокны... Чым мудрагелісцей, тым лепей. Але калі ўжо ўсе гэтыя вежачкі, балкончыкі і тэраскі злеплены, паўстае пытанне, як ацэпляць усю гэтую непрактычную прыгажосць. З нашым надвор'ем адным камінам не абыдзецца. Карацей, з катэджамі пакуль як у той прымаўцы: не мела баба клопату, дык купіла парся.

Што ж далей? Думаецца, калі-небудзь і ў тых дамах усё ж з'явіцца людзі. Але той час павінен яшчэ прыйсці. Бо, каб жылі палацы, не павінна быць трушчоб.

Галіна УЛІЦЕНАК.

У БЕЛАРУСАЎ ВІЛЕНШЧЫНЫ

ВЕЧАР ПАМЯЦІ К. ЕЗАВІТАВА

Ужо стала традыцыяй адзначаць значнальня даты дзеячаў беларускай культуры ў Вільні. У лістападзе ў Таварыстве беларускай культуры адбыўся вечар, прысвечаны памяці Кастуся Езавітава, лёс якога да гэтага часу застаецца легендай. Біяграфія да канца невядомая, няма дакладных звестак, дзе і калі нарадзіўся, дзе, калі і ад чаго загінуў.

Адно добра вядома, што ён працаваў у Латвіі, у якасці ваеннага прадстаўніка Беларускай Народнай Рэспублікі, абвешчанай у 1918 годзе. Потым цалкам прысвечыў сябе культурна-асветніцкай дзейнасці. У той час у Латвіі існавалі тры беларускія гімназіі, 54 беларускія школы, выдаваліся беларускія кнігі, газеты і часопісы, рэдактарам якіх быў сам К.Езавітаў. Ён шмат зрабіў для беларускай культуры. Сабраў унікальную бібліятэку беларускіх кніг, сам працаваў над выданнем беларускай энцыклапедыі, вёў пераліскі з беларускімі дзеячамі многіх краін свету. Увесь архіў К.Езавітава быў падчас вайны вывезены з Рыгі, зараз ён знаходзіцца за мяжой у ЗША, а бібліятэку забралі бальшавікі.

Дык вось, дзякуючы Мікалаю Рулінскаму, архіў удалося зберагчы для нашчадкаў. Гэта ён, дваццацігадовы хлопец, разам з сябрам у 1944 годзе, рызкуючы сваім жыццём, едзе ў Рыгу, каб забраць самыя каштоўныя беларускія дакументы.

А даверылі яму гэтую вялікую місію сам К.Езавітаў і Барыс Рагуля.

З Гданьска цягнуком даехалі да літоўскага горада Шаўляі, далей дарога была адрэзана Савецкай Арміяй, накіраваліся ў партовы горад Лібава, а потым на караблі дабраліся да Рыгі. У Рызе знайшлі адрас беларускай настаўніцы, якая ведала К.Езавітава, і разам з ёю паехалі на вілу, дзе жыў Езавітаў. Ён займаў два пакоі.

ВОДГУЛЛЕ

БАЛІЦЬ МАЁ СЭРЦА

Калі я прачытаў у “Голасе Радзімы” № 47 ад 23 лістапада г.г. лісьмо К. Вераб'я з ЗША пад загалоўкам “Беларусы мусяць гаварыць па-беларуску”, вырашыў таксама выказаць сваю думку і спадзяюся, што рэдакцыя змесціць і мой допіс. У Ольштыне нядаўна я сустрэў гісторыка-журналіста Вітаута Рудніка, які прыехаў з Гродна з Таццянаю Маліноўскай, выкладчыкам кафедры гісторыі Гродзенскага ўніверсітэта, старшынёю Гродзенскай фундацыі імя Сапегі, Міколам Аксамітам, дэпутатам Вярхоўнага Савета з Ваўкавыска, Мікалаем Кавальчуком, старшынёю гарадскога Савета Ваўкавыска і Андрэем Майсяёнкам, намеснікам дырэктара інстытута хіміі ў Гродне ды старшынёю Гродзенскай краязнаўчай асацыяцыі. Усе яны гавораць цудоўна і па-беларуску, і па-польску. Яны пабылі ў нас цэлы тыдзень, аднак ніколі не успаміналі рускую мову, якая ў Беларусі ёсць дзяр-

“Калі мы ўвайшлі, дык ахнулі, — успамінае М.Рулінскі. — Усе сцены пакояў былі запоўнены кнігамі. Дзве ночы мы выбіралі самае каштоўнае, затым збілі тры скрыні 1,5х1 метр, туды паклалі яшчэ і некалькі асабістых рэчаў К.Езавітава, у тым ліку і патэфон з дыскам “Мы выйдзем шчыльнымі радамі”, і, перамагаючы перашкоды, рызкуючы жыццём, на караблі ноччу пераправілі архіў за мяжу”. На кожным кроку маглі загінуць: вайна, але за Бацькаўшчыну ішлі праз агонь і вяду. “Гэта цяпер страшна ўспамінаць”, — гаворыць Мікалай Рулінскі. На жаль, на вечар памяці ён не змог прыйсці, а колькі цікавага ён раскажаў бы! Я напісала кроплю з таго, што ён мне раскажаў.

На сустрэчу з беларусамі Вільні прыехаў з Мінска беларускі паэт Сяргей Панізьнік, які шмат гадоў займаецца даследаваннем біяграфіі і творчасці К.Езавітава, працуе ў архівах Беларусі і Латвіі. Ён прывёз дакументы, артыкулы, прысвечаныя Езавітаву, быў аформлены стэнд з фотаздымкамі. Зараз у Мінску рыхтуецца да выхаду кніга пра Кастуся Езавітава, яна будзе няпоўнай без успамінаў людзей, якія змаглі вывезці і захаваць архіў К.Езавітава, тым больш, што М.Рулінскі ведае, дзе жыве яго сябар, з якім збераглі каштоўныя дакументы для гісторыі Бацькаўшчыны.

“І яшчэ з намі быў Бог”, — гаворыць М.Рулінскі. Бо на будынак у Рызе, дзе яны павінны былі спыніцца, упаў збіты самалёт, і перад вачыма на тым месцы засталіся груды абломкаў і руіны. Карабель, на якім пyleлі ноччу, абстрэльваўся. І калі прывезлі ў Берлін архіў, там былі здзіўлены, убачыўшы іх жывымі.

Кастусь Езавітаў быў сапраўды прызваны на вялікія здзяйсненні і зрабіў усё, што мог, для свайго народа.

Леакадзія МІЛАШ.

Вільнюс.

жаўнай. Падумаіце, чытачы, як народ беларускі будзе жыць з чужой мовай! Нідзе я не чуў, каб палякі хацелі мець рускую мову ў сваёй дзяржаве.

Ад стагоддзяў асветнік Францішак Скарына, нашы паэты Янка Купала, Якуб Колас, Максім Багдановіч, Максім Танк ды іншыя ніколі не пісалі на рускай мове свае творы.

Як не будзе беларускай мовы, то прападзе народ. Мы глядзім па тэлебачанні, ж у Мінску маладыя людзі гавораць па-руску і не хочуць беларускай мовы. Калі бацьш, што зрабіла русіфікацыя ў Беларусі, то слезы стаяць у вачах: так панікалі і панікаюць найпрэгажэйшую беларускую мову!

Паважаны рэдактар “Голасу Радзімы”, гэты ліст аддаю на ксеракс, разашлю ўсім газетам Беларусі: хтосьці напэўна выдрукуе. Ведаіце, што баліць наша сэрца ад такога, што цяпер дзеецца ў Беларусі.

**Андрэй ГАЎРЫЛЮК,
старшыня Аб'яднання беларусаў
у Ольштыне.**

ПАРТРЭТ ЗАМЕЖНАГА БЕЛАРУСА

Нік Цехановіч — беларус. Яго бацька прыехаў у Канаду ў 1907 годзе. У той час многія беззямельныя сяляне адпраўляліся сюды з Усходняй Еўропы на заробкі. Хадзіла чутка і па галодных беларускіх вёсках, што ў Канадзе зямля раздаецца дарам, а заробкі лёгкія. Грошы на білеты збіралі тады ўсёй грамадой, адпраўляючы смельчакоў на край свету і з нецярпеннем чакаючы іх вяртання. Рэальнасць звычайна аказвалася іншай. Каб зарабіць “пачатковы капітал”, бацьку давлялося паехаць на поўнач на будаўніцтва чыгункі. Потым ён ужо змог перабрацца

змяніў свой лёс, набыўшы гаспадарку па развядзенню фарэлі. Гэта была яго даўняя мара. Не, ён не быў ні біелагам, ні іхтыёлагам. Але заўсёды хацеў мець сваю ферму, свой кавалак зямлі і сваю рыбалку. Яго можна зразумець: пасля доўгіх гадоў, праведзеных у пыле і грукаце майстэрняў, хоццадзі цішыні і свежага паветра.

Ферма Ніка ўваходзіць у Асацыяцыю фарэлевых гаспадарак, якая рэгулярна арганізуе семінары для сваіх членаў, знаёміць іх з навінкамі ў галіне развядзення гэтай вельмі далікатнай у абыходжанні рыбы. Ферма яго

ЧАЛАВЕК, ЯКІ ЎСЁ ЖЫЦЦЁ ЗАЙМАЎСЯ ЛЮБІМАЙ СПРАВАЙ

ў прадмесце Таронта, дзе заняўся шавецкай справай. Купіў свой грузавік, на якім падрабляў у вольны ад работы час. Доўга марыў вярнуцца ў родную Беларусь, але вялікая сям’я, якую ён паспеў за гэты час займець, паглынула ўсе зберажэнні. Пачутая некалі казка пра “залаты дождж” так і засталася казкай. Зарабіць у Канадзе сапраўды можна было, але доўга і карпатлівай працай. Вось чаму, не знайшоўшы для сябе лёгкай долі, той-сёй з яго суайчыннікаў, пачуўшы аб перамозе пралетарыяту, вырашыў вярнуцца ў новую краіну — СССР. Рэдка каму затым удалося вырвацца назад у Канаду, многія зніклі бяспследна. І копыкі іх ні шукалі потым сябры, большасць з іх так і не знайшліся.

Як і ўсім дзесяцімі эмігрантаў, Ніку пачынаць свой жыццёвы шлях было ўжо значна лягчэй, чым бацькам. Ён доўга не раздумваў, чым заняцца: заўсёды ў жыцці рабіў тое, што падабаецца. У той час гэта была прафесія інструментальшчыка. Скончыўшы навучанне, сем гадоў працаваў у розных інструментальных майстэрнях. Бізнес гэты традыцыйна належаў немцам, датчанам і аўстрыйцам. Лічылася, што ў іх прыроджаны талент да гэтай справы. Нік успамінае, што канадцаў яны звычайна наймалі на самыя простыя аперацыі, а складаную работу даручалі толькі сваім. Аднойчы Нік з’явіўся ў лепшы ў горадзе майстэрні. Гаспадар-немец, правяршыўшы ўменне навічка, адразу паставіў яго працаваць побач з вопытнымі майстрамі, паклаўшы зарплату на пятнаццаць працэнтаў вышэйшую. Тры месяцы за ім моўчкі назіралі, потым выклікалі ў офіс і прапанавалі павысіць зарплату на 25 працэнтаў. Нік, вядома, быў не супраць, але праз некалькі месяцаў пайшоў адтуль, пачаўшы сваю справу. Профіль яго майстэрні быў даволі шырокі: працавалі па заказ авіяцыйнай прамысловасці, рабілі мацаванні для прышпільных рамянёў, выраблялі рэжучыя інструменты для бляхі і металу.

— У Канадзе ў кожнага ёсць магчымасць дабіцца свайго, калі ён напружыць мазгі і не пашкадуе працы, — так проста фармулюе Нік сваю жыццёвую філасофію.

Ён ведае, з чым параўноўваць. Пачынаючы з 1954 года, ён разоў пяць наведаў Савецкі Саюз і ўсюкі раз не пераставаў здзіўляцца, які бяздарна там было наладжана жыццё.

— Гэта была краіна без эканомікі, — успамінае ён аб сваіх уражаннях. — Разумныя, адукаваныя людзі не маглі паказаць сябе, выкарыстаць свой патэнцыял. Краіна працавала на абслугоўванне сваіх бюракратаў.

Сем гадоў назад, калі Ніку споўнілася 58 гадоў, ён кардынальна

ліцызавана, а гэта значыць, што ён можа прадаваць сваіх гадаванцаў не толькі за межы Антарыю, але і ў іншыя краіны.

Гаспадарка спецыялізуецца на гадоўлі фарэлі. Рукі Ніка, якія зналі сем год назад толькі цвёрдую паверхню метала, цяпер маюць справы з далікатнейшым матэрыялам. Ён павінен дакладна вызначыць гатоўнасць самкі, змясціць ікру (да 2–3 тысяч яек) у інкубатар, рассартаваць мальцоў, размясціць па басейнах. У распараджэнні Ніка сучаснае абсталяванне, якое ў многім замяняе чалавека. Уся сістэма наладжана такім чынам, каб звесці да мінімуму ўмяшанне чалавека. Усё працуе аўтаматычна: кармленне мальцоў шэсць разоў на дзень, комплексная падача кіслароду і воднага патуку, без якіх рыба не будзе расці і прыбаўляць у вазе. Дзве-тры гадзіны ў дзень у яго ідзе на абход сваёй гаспадаркі, на працягу якога Нік павінен вызначаць, ці ўсё нармальна, ці не з’явілася хворая рыба. Нават калі гэта здарылася, нічога страшнага. Да яго паслуг лабараторыі ўніверсітэта Заходняга Антарыю, якія дакладна вызначаць як прычыны захворвання, так і падкажуць, як з ім змагацца.

Самае працаёмкае, як ні дзіўна, дастаўка мальцоў з фермы да пакупнікоў. Тут шмат часу ідзе і на падрыхтоўку фарэлі да перавозкі, і на сам маршрут. Кліенты Ніка раскіданы па ўсяму Антарыю і за яго межамі. У асноўным гэта фарэлевых гаспадаркі, куды людзі прыязджаюць на рыбалку. Ёсць і такія, хто хоча проста разводзіць фарэль у сваіх прыватных вадаёмах. У любым выпадку, усе яны задаволены малькамі Ніка — здаровымі, тлустымі, вынослівым. Усе прадказваюць гэтай галіне фермерства вялікую будучыню. Сусветныя запасы рыбы вычэрпваюцца хутчэй, чым чакалася. Так што будучыня, скары за ўсё, за яе штучным развядзеннем.

Паслухаеш яго, дык усё робіцца лёгка і проста. Але на гэты конт у Ніка свая філасофія.

— Я не разумю, калі людзі не могуць знайсці работы, — здзіўляецца ён. — Столькі вакол справы, якую можна было б заняцца. Эх, каб знайсці на ўсё час!

— Я ніколі не працаваў, — заявіў ён нежак.

Нехта з яго сяброў тут жа запырачыў, што, колькі помніць Ніка, той працаваў па дванаццаць гадзін у дзень.

— Гэта была не работа, — растлумачыў Нік, — я займаўся сваёй любімай справай.

(“Вестник”, Канада).

НЕПРЫКМЕТНАЯ І СТРАШНАЯ ВАЙНА

РЭКВІЕМ КАРЭЛЬСКИХ БАЛОТ

Сёння мы так і не ведаем, з якога боку мяжы тайна расчыхлілі гарматы. З якога боку першы снарад трапіў у казённік. З якога боку, раскаціста ахнуўшы, адкацілі першыя гарматы. Мы не ведаем, чые салдаты стаялі ля тых загадкавых гармат, што ўвайшлі ў гісторыю як “гарматы Майніла”.

Майніла. Ці думалі, ці гадалі сяляне гэтай маленькай, схаванай у карэльскіх балотах вёсачкі, што іх маленькай радзіме будзе суджана стаць першым полем бою новай вайны...

Як вынікала з паведамлення ТАСС, 26 лістапада 1939 года фінскі бок зрабіў абстрэл падраздзялення Чырвонай Арміі, дыслацыраванага ў памежнай вёсцы Майніла. У выніку абстрэлу некалькі чырвонаармейцаў было забіта і паранена. У гэты дзень у ночце Савецкага ўрада ўраду Фінляндыі былі заяўлены катэгарычны пратэст і патрабаванне неадкладна спыніць узброеныя правакацыі і адресці войскі на 25 кіламетраў ад дзяржаўнай мяжы.

Фіны адказалі маланкава. У ночце фінскага ўрада катэгарычна адмаўлялася дачыненне фінскіх войск да трагедыі і выказвалася меркаванне, што здарэнне — няшчасны выпадак, вынік трагічнай памылкі пры вучэбна-баявых стрэльбах савецкай артылерыі. У ночце таксама звярталася ўвага савецкага ўрада на той факт, што фінскія войскі не маюць ва ўказаным раёне такой артылерыі, якая па сваіх тактыка-тэхнічных якасцях была б у стане абстрэляваць Майнілу. Рабілася прапанова неадкладна стварыць савецка-фінскую змешаную камісію для дэталёвага вывучэння інцыдэнту ў адпаведнасці з Канвенцыяй аб пагранічных камісаратах 1928 года.

Адказ Сталіна быў ашаламляльным для Хельсінкі. 28 лістапада Савецкі Саюз аб аднабаковым парадку дэмансуе пакт аб ненападзенні, а на наступны дзень аб’яўляе аб адкліканні з Хельсінкі савецкіх дыпламатычных і гандлёвых прадстаўнікоў...

Так ці інакш, але ўсё ж памылкова трактаваць тое, што здарылася, як “прычыну для вайны”. На мяжы пачаліся сутычкі і сутыкненні. Калі б выбухі не прагрымелі ў Майніле, то яны прагрымелі б дзе-небудзь у іншым месцы. Само палітычнае становішча не пакідала магчымасцей для іншых довадаў, акрамя “апошніх довадаў каралёў”.

... А тады, 30 лістапада 1939 года, у восем гадзін раніцы, войскі Ленінградскай ваеннай акругі перайшлі савецка-фінскую мяжу.

Палітычны характар савецка-фінляндскай вайны не падпарадкоўваецца звычайнай класіфікацыі, абмежаванай этычнымі рамкамі паняццяў пра “справядліваю” і “несправядліваю” вайну. Яна была непатрэбнай для абодвух бакоў і несправядлівай пераважна з нашага боку.

Неправамерныя дзеянні савецкага кіраўніцтва заключаліся ў тым, што савецкія войскі, якія без аб’яўлення вайны на шырокім фронце перайшлі мяжу, парушылі савецка-фінляндскі мірны дагавор 1920 года і дагавор аб ненападзенні 1932 года, прадоўжаны ў 1934 годзе. Савецкі ўрад парушыў таксама ўласную канвенцыю (так званы “дагавор Літвінава”), заключаную з суседнімі дзяржавамі ў ліпені 1933 года. Да гэтага дакумента далучылася тады і Фінляндыя. У ім вызначалася паняцце агрэсіі і дакладна адзначалася, што “ніякімі меркаваннямі палітычнага, ваеннага, эканамічнага ці якога-небудзь іншага характару нельга абгрунтаваць ці апраўдваць пагрозы, благаду ці напаўненне на другую дзяржаву-ўдзельніцу”.

З-за шэрагу абставін Савецкі ўрад дапускаў магчымасць ваеннага канфлікту з Фінляндыяй яшчэ з вясны 1936 года. Менавіта тады была прынята пастанова СНК СССР аб перасяленні грамадзянскага насельніцтва (размова ішла аб 3 400 гаспадарках) з Карэльскага перашыяка для будаўніцтва тут палігонаў і іншых ваенных аб’ектаў.

Як успамінаў К.Мерацкоў (прызначаны ў сакавіку 1939 года камандуючым войскамі Ленінградскай ваеннай акругі), у канцы чэрвеня 1939 года ён прысутнічаў пры размове Сталіна з О.В.Куусіненам. Абмяркоўвалася становішча ў Фінляндыі і розныя варыянты нашых дзеянняў. Галоўны ваенны савет па прапанове Сталіна даручыў Мерацкову спланаваць дзеянні

войск акругі на выпадак ваеннага нападу. У другой палове ліпеня 1939 года план быў разгледжаны ў Маскве і адобраны. Задача савецкіх войск афіцыйна заключалася ў тым, каб скаваць сілы праціўніка, а потым нанесці рашучы контрудар.

Сцвярджанне Молатава, выказанае на 6-й сесіі Вярхоўнага Савета Саюза ССР 29 сакавіка 1940 года, аб тым, што “Фінляндыя, і перш за ўсё Карэльскі перашыяк, была ўжо да 1939 года ператворана ў гатовы ваенны плацдарм для трэціх дзяржаў для нападу на Савецкі Саюз, для нападу на Ленінград”, не пацвярджаецца перакананымі фактамі.

Як сведчаць факты, прыведзеныя камандаваннем савецкіх пагранічных войск, у першай палове 1939 года становішча на савецка-фінляндскай граніцы было хаця і напружаным, але адносна спакойным. Мелі месца адзіночныя парушэнні мяжы, але буйных, а тым больш узброеных інцыдэнтаў тут не адзначалася.

Тым не менш Савецкі ўрад працягваў прымаць меры для ўзмацнення пагранічных войск на паўночна-заходнім напрамку. Так, яшчэ ў сакавіку 1939 года Ленінградская акруга пагранічных войск НКВС была раздзелена на тры акругі — Мурманскую, Карэльскую і Ленінградскую. Да пачатку баявых дзеянняў яны былі ўкамплектаваны асабовым саставам з вялікім перавышэннем — на 127–129 працэнтаў. Непасрэдная падрыхтоўка пагранічных войск да баявых дзеянняў пачалася ўжо з 10 кастрычніка, гэта значыць да пачатку апошніх перагавораў дэлегацыі абедзвюх краін. А загад Сестрарэцкаму пагранічнаму атраду аб магчымым пераходзе мяжы быў аддадзены 25 кастрычніка, але без указання дня і гадзіны выканання задання.

Падобная няпэўнасць у савецка-фінляндскіх адносінах працягвалася да канца жніўня 1939 года.

У сакрэтным пратаколе, прыкладзеным да савецка-германскага дагавора аб ненападзенні ад 23 жніўня 1939 года было зафіксавана, што “у выпадку тэрытарыяльных і палітычных пераўтварэнняў у абласцях, што належаць прыбалтыйскім дзяржавамі (Фінляндыя, Эстонія, Латвія, Літве), паўночная граніца Літвы будзе з’яўляцца рысай, якая падзяляе сферы ўплыву Германіі і СССР”. Гэта азначала, што сакрэтны пратакол прадугледжваў магчымасць “тэрытарыяльна-палітычных змяненняў” у Фінляндыі на карысць Савецкага Саюза.

Яшчэ ў ходзе баявых дзеянняў у Польшчы дырэктывамі наркома абароны маршала К. Варашылава і начальніка Генеральнага штаба камандарма 1-га рангу Б.Шапашнікава ад 11 і 14 верасня 1939 года Ваеннаму савету Ленінградскай ваеннай акругі было загадана правесці канцэнтраванне войск на выпадак вайны з Фінляндыяй. Авіяцыя была разгрупавана на палывыя аэрадромы ў поўнай баявой гатоўнасці. Тады ж у аперацыйнае падпарадкаванне камандуючага ЛВА паступіла 7-я армія. У складзе акругі была сфарміравана Мурманская аперацыйная група, якая з 15 лістапада была перайменавана ў 14-ю армію.

Вернемся да падзей 30 лістапада 1939 года. Тады ж, у тую марозную раніцу, на мяжы з Фінляндыяй пачаўся не проста ардынарны “ваенны канфлікт”, а сапраўдная вайна з усімі яе спецыфічнымі прыкметамі. Яна працягвалася 105 дзён. У ходзе баёў з боку Фінляндыі былі задзейнічаны практычна ўсе яе узброеныя сілы — 10 дывізій, 7 спецыяльных брыгад і ваенізаваная арганізацыя — шоцкор — усяго каля 400 тысяч чалавек. З нашага боку ў сакавіку 1940 года — у перыяд найбольшай канцэнтрацыі войск — у актыўных баявых дзеяннях удзельнічалі 52 стралковыя і кавалерыйскія дывізіі, некалькі дзесяткаў асобных брыгад і палкоў, што ўваходзілі ў спецыяльна сфарміраваны Паўночна-Заходні фронт (дзве арміі) пад камандаваннем камандарма 1-га рангу С.Цімашэнкі, і, акрамя таго, тры арміі, якія дзейнічалі ад Ладажскага возера да Баранцава мора. Сушапутныя войскі падтрымлівалі караблі Чырванасцяжнага Балтыйскага і Паўночнага флотаў і Ладажскай ваеннай флатыліі. Колькасць гэтай буйной групы сушапутных войск, ВПС і сіл флоту складала каля 960 тысяч чалавек. Па баявой тэхніцы Чырвоная Армія мела трайную, а па танках і авіяцыі — абсалютную перавагу.

Працяг.
Пачатак у № 50.

Ігар КУЗНЯЦОЎ.

Схаваныя ў кустах, чакаем, стаўшы на калена. Падрыхтавалі парабелы і запасныя магазіны. Пагона ўсё бліжэй. Выразна бачу шэры постаці, якія рухаюцца ў наш бок. Полю другіх шынляў засунутыя за рамяні, каб не перашкаджалі ў руху. У месяцовых промнях блішчыць зброя.

Чую моцны зычны голас, які зрываецца на крык:

— Цепью, за-хо-ди спра-ва-а-а! "Хочуць загнаць нас у багну!" — думаю, уважліва пазіраючы наперад.

Ужо блізка. Крокаў пяцьдзесят ад нас.

"Чаму Сашка не страляе?"

Бачу, што ён паклаў на локаць левай рукі доўгую руко парабела... Цэліцца управа. Гляджу на Жывіцу... Націліўся ў сярэдзіну панцуга. Тады я цэлюся ў аднаго з салдатаў на левым крыле.

А шэры панцуг узброеных людзей, здаецца, плыве наперад у моры месячных праменьняў.

Нечакана справа разьлятаецца рэвальверны стрэл Сашкі. Уважліва цэлячыся ў людзей, якія набліжаюцца, пачынаю страляць. Выбіў дзесяць патронаў і ўвагнаў у ручку парабела новы магазін. Сашка і Жывіца паляць безупынна. Панцуг затрымліваецца і ламаецца. Здалёк далятае голас:

— Ложысь!

Шэрыя постаці знікаюць. Грымаць стрэлы карабінаў. А мы перабягаем на другі бок кустоў і ступаем на багну. Крочымы па купінах, якія ўгінаюцца пад нагамі. А ззаду ляціць частая стралёная.

Як здані, крок за крокам павольна сунемся наперад у імглістым моры месячных праменьняў. Гук стрэлаў усё больш аддаляецца.

"Ня пойдучь зараз за намі. Перакваліся, што нялёгкае на здабычу паляваньне!"

Ідзем далей. Багна трасецца пад нагамі. З-пад ботаў прасочваецца вада. Каб не парваць эластычную накрывку з імхоў і вадзяных раслін, што ляжала на гразкай дрыгве, мы павялічваем адлегласць паміж сабой.

Праз дзве гадзіны выбіраем на трывалы грунт. Паблізу сьцяной стаіць чорны лес. Бліснуўшы вачыма, Сашка паказаў на дрыгву, якую мы перайшлі:

— Ну, хай яны паспрабуюць!
— Ня здолеюць! — адказвае Жывіца.

Рухаемся наперад і хутка ныраем у таямнічы змрок лесу.
"Тут нас сам д'ябал не затрымае!"

Ужо дванаццаць партый тавару перакінулі праз граніцу. Учора Сашка даў мне за апошнія тры падарожжы па 150 дэляраў. Гэта вельмі шмат, але ж і ношкі былі па 70 фунтаў. Зараз у мяне 425 дэляраў... Цэлы капітал, зароблены без агранды.

Заўважыў, што за год і тры месяцы знаходжаньня на паграніччы фізічна вельмі падужэў. Зараз мне лягчэй рухацца з 70-фунтовай ношкай, чым некалі з 30-фунтовай. А самыя цяжкія дарогі перамерваю гэтак лёгка, нібы звычайныя шпачыры.

Падчас нашай працы мы мелі шмат розных здарэньняў на граніцы і паграніччы, але не расказваю тут, каб занадта не зацягнуць свой аповяд.

Калі апошні раз вярталіся з-за граніцы, Сашка павёў нас па зусім новай, акружнай дарозе. Цяпер здалёк абыходзім той адрэзак, на якім сутыкнуліся з салдатамі. Дабаўляем некалькі кіламетраў шляху, аднак мясцовасьць тут зручнейшая. Няма дрыгвы, а навокал вялікія лясы. Дык вась, вяртаючыся дахаты, непадалёку ад мяжы мы заўважылі ў лесе "караульное помешение". Сашка пачаў падкрадацца да яго. Мы пайшлі за ім. Зброю трымалі напачатку. Сашка спыніўся каля асьвет-

ленага з сярэдзіны вакна. Я стаў побач. Убачыў вялікае пам'яшканьне. Углыбіні былі нары, на іх ляжала некалькі чырвонаармейцаў. Яны, напэўна, спалі. Ля вакна быў стол, там ляжалі нейкія паперы і гарэла вялікая лампа.

Пасярэдзіне хаты стаяў высокі шчуплы чырвонаармеец і, прамаўляючы да некалькіх салдат, што сядзелі на лаўках абалал сьцяны, нешта ім апавядаў, жвава рухаючы рукамі. Бачым

вясёлыя твары і цікавыя вочы. Раптоўна разьлятаецца агульны моцны выбух сьмеху.

Тады ж заўважыў, што Сашка падымае ўгару парабел. У першы момант падумаў, што ён вырашыў страляць праз вакно ў салдат, але потым убачыў — цэліцца ў лампу.

Чырвонаармеец апавядае далей: выкрыўляе твар, уздымае бровы, разводзіць рукамі. Потым робіць крок наперад і гаворыць так моцна, што да маіх вушэй далятаюць паасобныя выразы.

Выбухае яшчэ мацнейшы сьмех. У гэты момант Сашка стрэліў. Разносіцца гук, трэск, звон шкла, і хата напэўна змакрокам...

Нейкі час усярэдзіне пануе поўнае маўчаньне, пасля пачынаюць далятаць спалоханыя галасы і воклічы:

— Что за черт?
— Какой мерзавец разбил лампу?

Чуем усярэдзіне шоргат ног. Нарэшце бліснуў ліхтарык.

— Это кто-то выстрелил снаружи! — крычыць хтосьці ў хаце.

Мы павольна адыходзім у глыб лесу. Сашка ціха сьмяецца.

Шчасьліва вярнуліся на мяліну. Гэта было наша апошняе падарожжа да сахарынам. Перакінулі праз граніцу ўсё запас, які прывезлі з мястэчка. Пасля апошняга паходу за граніцу Сашка сказаў:

— Ну, браткі, заўтра шуруем у Рубяжэвічы! Трэба трошкі гульнуць, а потым зробім яшчэ адзін інтарэс. Зіма блізка!

Перакінулі праз граніцу тры вазы тавару. Я атрымаў ад Сашкі 240 дэляраў. Зараз маю 665 дэляраў. Сашка сказаў, што мне прыпаде больш, аднак аддасць пазней, калі закончым усю работу, бо зараз цяжка падлічыць прыбытак. Я ніколі столькі не зарабляў.

Калі апошні раз вярталіся з-за мяжы, з намі здарыўся выпадак, які ледзь ня скончыўся крывава. Мы разлічвалі хутчэй вярнуцца дахаты. Паехалі навакольнай дарогай. Везьлі чатыры вялікія пакункі шчэціны.

У адным месцы выехалі на луг. Зьлева ўдалечыні віднелася вёска. Змрок апускаўся павольна. З усходу паўзылі дзяды і шырока засьціглі неба. Зьбіралася на дождж.

Дарога была слаба наезджаная, воз скакаў па рытвінах. Я здалёк прыкмеціў папасу лазовых кустоў, якая пераразала луг, мост праз нейкую рачулку і пры ім вербы. Мне здалася, што на мосьце ёсьць людзі. Калі пад'ехалі бліжэй, убачыў некалькі мужчын, што стаялі, абалёршыся на парэнчы, і глядзелі ў наш бок.

— Там нешта стаіць! — зварнуўся я да Сашкі.

— Каб іх сабака падзёр! — адгукнуўся сябра.

Наблізіліся да моста. Разгледзелі на ім сем чалавек. Трое былі апрануты па-вясковому, двое — па-гарадскому, а адзін — у чорную куртку і шапку.

Жывіца адпусыў лейцы і ціха сьвіснуў. Воз паехаў хутчэй. Трымаючы рукі ў кішэнях, я мацней заціснуў у далонях рукаці рэвальвераў. Ногі шыро-

— Я табе не таварыш! Твой таварыш у будцы сядзіць і зубамі блох ловіць!

— Я ня думаў... Я толькі хацеў...

— ...скуру садраць!.. — закончыў Сашка і вымавіў: — Скачы ў ваду!

Супрацоўнік вагаўся. Сашка падняў угару парабел і сьціснуў бровы.

— Ну!
Супрацоўнік, сьпяшаючыся, узлез на парэнчу моста і

наблізіўся да цёмнай паласы кустоў, што раслі каля граніцы... Мінае іх... Нечакана гучыць стрэл. Пасля некалькі — адзін за другім. І толькі пазней чую крык:

— Стой! Стой! Стой!

Бухаюць рэвальверныя стрэлы. Гэта адбіваецца Сашка. Бачу, як ён адыходзіць да нас. А з кустоў усё бліскаюць агеньчыкі карабінавых стрэлаў.

Жывіца спыняе каня. Апускаю адзін магазін. Зараджаю другі і страляю далей. Карабінавыя стрэлы сьціхаюць. Раптам чую дзіўны, дрыготкі голас Жывіцы:

— Трымай каня! Хутчэй!

Хапаюся за лейцы і бачу, што Жывіца бяжыць уперад. Заўважаю Сашку, які пляжыць на лузе за 30 крокаў ад нас, але не страляе і ня рухаецца з месца. Перад тым, заняты стралёнай, я згубіў яго з вачэй.

У гэты момант месяц хаваецца за хмары. Робіцца цямней. Ня бачу ні Сашкі, ні Жывіцы, ні кустоў.

Зноў чую галасы:

— Стой! Стой! Стой!

Я ўсё трымчу. "Што там здарылася?" Конь ірвешча наперад, але я моцна трымаю яго. Праз хвіліну чую паспешлівыя крокі. Жывіца бяжыць да воза, несучы Сашку на руках. Паклаў яго на шокі з воўнай. Паказвае на воз і кажа мне нейкім дзіўна палахлівым голасам:

— Глядзі яго!.. Каб ня трэсла!.. Гэх, халера!

Ён хапае лейцы і заварочвае каня назад. Непадалёку чую крокі людзей, што бягуць да нас. Стоячы на возе, выхопліваю з кішэні парабел.

Месiąc выходзіць з-за хмар і, нібы рэфлектар, асьвятляе пуг. У трыццаці кроках ад сябе бачу чатырох салдат. Б'ю па іх з рэвальвера. Сьпяшаючыся, тыя адыходзяць. Жывіца пагнаў каня. Я ледзь не зваліўся... Укленчыўшы на возе, працягнуў страляць. У адказ грываць карабінавыя стрэлы. Кулі сьвісьцяць побач... Страляю нібы ў забытыя. Месiąc зноў хаваецца за хмары... Ня бачу салдат, яны далёка. Воз хутка едзе наперад. Нахіляюся над Сашкам. Бачу яго бледны твар і бліскучыя вочы... Ён кусае вусны...

— Што з табой?.. Чым дапамагчы? — пытаюся яго ў роспачы.

Нічога мне не адказвае.

Усё нясьмся. Добра, што хмары зацягнулі месяць.

На ўскраіну маленькага падлеску спыняюся. Жывіца бярэ на рукі Сашку і кладзе на луг. Я кленчу побач. Ня ведаю, што рабіць. Усцьж пытаюся:

— Чым табе дапамагчы? Не адгукваецца ніяк.

Жывіца выкідае з воза шокі і па-хуткаму паласуе нажом упакоўку. Пасля кідае на воз вялізныя клубы воўны: сьцэле мяккае пожа для Сашкі. Заспаў воз да паловы і накрывае воўну палатном з распоратых шокіў. Пасля ўладкоўвае там параненага. Ногі, рукі і галава Сашкі безуладна зьвісаюць уніз.

Жывіца ўскочыў на воз і глуха сказаў:

— Сачы за ім!
Воз крапаецца зь месца. Павольна падаемца ўбок, не набліжаючыся да граніцы, што засталася ў трох кіламетрах ад нас. Без шуму сунемся на лугах і палях. Я трымаю ў руках два рэвальверы.

Укленчыў побач з Сашкам. Бачу, што ён адкрыў павекі. Нешта кажа. Нахіляюся над ім.

— Здымі мяшэчак... з шы... пад кашуляй...

Сьпяшаючыся, расшпільваю яго куртку, камізэльку, кашулю. Здымаю з грудзей замшавы мяшэчак. Ён досыць тоўсты.

— Ададзі Фэлі... Дастань партманет... — шпача Сашка.

З бакавой кішэні яго куртки вымаю партманет.

— Пяцьсот дэляраў для цябе... пяцьсот для Жывіцы... астатняе Фэлі...

— Добра, — кажу яму.

— З купцамі і Барсуком Жывіца... скажы... ён разлічыцца...

Сяргей ПЯСЕЦКІ

"КАХАНАК ВЯЛІКАЙ МЯДЗВЕДЗІЦЫ"

ка рассунуў, каб мець лепшае апіршчу. Глянуў на Сашку. На яго твары блукала ўсьмешка, адна рука была засунута ў кішэню.

— Ціжэй! — сказаў Сашка Жывіцу.

Жывіца крыху стрымаў каня. Узьехалі на мост.

— А вы хто такія?.. Адкуль?.. — крыкнуў нахабным голасам мужчына ў скуранай куртцы, спрабуючы схіпіць лейцы.

— А зь Мінска! — весела і голасна адгукваецца Сашка.

— Зь Мінска? А куды?

— Куды?.. Зараз дакладна раскажу! Тпррр!

Жывіца затрымлівае каня, а Сашка саскоквае з воза і падыходзіць да мужчыны ў скуранцы. Нейкі час глядзіць яму ў твар, а потым кажа:

— Ваша морда, таварыш, мне вельмі падазраюна!.. Па якому праву затрымліваеце праездных на дарогах?

— Як па якому праву?

— А так: па якому праву? Прашу дакументы!

— Я супрацоўнік койдановскага погранотряда!

Тады Сашка зрабіў крок назад і бліснуў яму перад вачыма руляй парабела, гаворачы холадна і спакойна:

— Лапы ўгору! Ну!.. Мужчына ў скуранцы зьбялеў і падняў рукі ўгору. Тады я выхапіў з кішэні два рэвальверы і, стоячы на возе, загадаў тым, што знаходзіліся на мосьце:

— Рукі ўгору! Мігам!
Усе падымаюць рукі. Жывіца ў адной далані трымае лейцы, у другой — парабел. Усьміхаецца да людзей і паднятымі рукамі. Сашка абшуквае чалавека ў скуранцы. Вымае з кішэні яго куртку зараджаны наган.

— Спатрэбіцца, — вымавіў, засоўваючы рэвальвер у сваю кішэню.

Потым вымае з бакавой кішэні яго куртку тоўсты партманет і таксама забірае яго.

— Гэта паглядзім пазней!
Пасля, абшукнуўшы супрацоўніка, зварнуўся да астатніх людзей, якія стаялі на мосьце:

— У каго яшчэ ёсьць зброя?.. Ну?..

— У нас нічога няма, — прагучалі некалькі галасоў.

— Глядзіце!.. Як знайду, пальну ў лоб! Ну, хто мае зброю?

— Няма ў нас, таварыш!
Сашка зьвяртаецца да супрацоўніка:

— Хацеў ведаць, куды едзеце? Дык вась — едзеце за граніцу... А хочаш ведаць, хто мы? Мы вясёлыя хлопцы. З тых, хто "граніцу не купляюць" і такім сексотам, як ты, у папу не даюць!.. Зараз ведаеш... А вазьм шчэціну!.. Хочаш памацаць?..

— Таварыш... я не...

сігануў у рэчку. Пачуўся моцны ўсплеск вады. Жывіца рассьмяяўся.

— Гада ў ваду! Блох тапіць! — крыкнуў Сашка людзям, якія засталіся на месцы. — Жвава!

Тыя пачалі ўзлазіць на парэнчу і скакаць. Кожную хвіліну чуўся плёскат вады.

— Купаюцца; — прамовіў Жывіца.

Сашка ўскочыў на воз. Конь ірвануў наперад.

— Гэта для іх добра. Крыху астынуці — кажа Сашка.

Мінулі мост і выбраліся на луг. Ззаду пачулі крыкі людзей, якія вылазілі з рэчкі.

Зьмяркалася. Я думаў пра тое, што нядаўна адбылося. Дзівіўся з паводзін Сашкі...

Ніхто не зрабіў бы так, як ён... Маглі б пагнаць каня, і людзі, якія знаходзіліся на мосьце, вымушаны былі б саступіць нам дарогу, але пазней атрымаў б магчымасьць ззаду страляць у нас... Маглі б адразу самі страляць і нават пазабегнуць усіх, але без патрэбы палілася б людская кроў і нарабілі б галасу. А Сашка здолеў пазьбегнуць усяго гэтага... Пазіраю на яго спакойна, задумнены твар, на пбе зьзяўляецца вузкая, выцягнутая ўгару складка.

"Пра што ён думае?"

Набліжаецца сярэдзіна лістапада. Мы перакінулі праз граніцу сем вазоў тавару, Сашка даў мне яшчэ 240 дэляраў. Іх у мяне ўжо 905.

Адчуваем надыход зімы і сьпяшаемся працаваць.

Сашка мяркуе перад канцом лістапада спыніць работу. Купцы ў бліжэйшыя дні прывязуць з Рубяжэвіч дарагі тавар, на якім добра заробім. Посьпехі нашай групы акрылілі іх.

Два дні таму выпаў першы сьнег, аднак зараз жа зьгінуў. Далей трымаецца чорная сьцежка. Хоць бы даўжэй паляжала.

А яшчэ праз некалькі дзён адбылася жахлівая рэч, якая зьнявечыла ўсе нашы планы. Лепей было не пачынаць тую работу, чым мець такое заканчэньне! Аднак ня буду залятаць наперад, а раскажу ўсё сваёй чарадой.

Мы вярталіся з работы. Здалі Барсуку тавар і везьлі назад некалькі шокіў авечай воўны. Шчасьліва дабраліся да лугу, што ляжаў непадалёку граніцы.

Было ўжо за поўнач. Мы далі трохі адпачыць каню, а пасля рушылі ўперад. Воз паціху сунуўся па вільготнай траве. Сашка саскочыў з воза і пакрочыў наперад. Хацеў ісьці за ім, аднак Сашка рухам рукі затрымаў мяне. Я застаўся на возе.

Бачу, як Сашка ішоў па лузе крокаў за сорок ад нас. Стараюся не губляць яго з вачэй... Ён

ПАВОДЛЕ АРХІЎНЫХ КРЫНІЦ

З БАЦЬКАЎШЧЫНАЙ У СЭРЦЫ

10.9.1971

Паважаная Ларыса Антонаўна!
Так сталася, што зробіш? — сталася: пішу гэты ліст зы шпіталю. Сам вырашыў не зацягваць хваробы, якая можа давесці не толькі да руіны, але да канца. Яна пусціла ўжо глыбокія карані, і без дапамогі лекара яе не пазбавішся. З першых дзён чуюся добра, думалася, што будзе цяжэй. І цвёрда наважыўся, і пастанавіў з усімі сіламі волі: за варотамі шпіталю спаткаць новы чароўны свет, да старога не вярнуцца да самай смерці. Учора адведвалі мяне Зіна, Юрка, Мікола. Сёння завітаў другі Мікола. Заўтра ізноў завітаюць. Я маю шмат добрых сяброў. Званю да іх, яны да мяне звоняць. Таму ня сумна. У ложку, бяспрэчна, не ляжу. Пішу тымчасам лісты, чытаю. Бязмежна шчыра дзякую за кнігу “Дзень паззі”. Я перапісаў шмат вершаў з кнігі, аддаў суродзічам. Яны чытаюць самі і дзеціям, вывучаюць на памяць. Звычайныя людзі, як і паэт, такі ж самы чалавек, не забываюцца Бацькаўшчыны. Яна нязгасна жыве і свеціць у думках, як тыя, скажам, зоркі, што вельмі зырка ззяюць над Паўночнай Італіяй і Грэцыяй у канцы чэрвеня і ў пачатку ліпеня.

У сюзор’і зазьяе Colos,
а трывогу хіба ўтаю!
Чую сэрцам цябе, твой голас,
бачу ў думках красу тваю.

І душою да светаў зорных
я імкнуся, ня ўняць ляты.
А між імі — вянок спазорны:
мне здаецца, што гэта -- ты.

Прывітанне, мая Астрэя!
Над зямлёй свяці, свяці!
Зараніцай хай даль жаўрэе
у бяздзённі -- мамі жыцці.

Хай у хмурай чужой краіне
Не згасе яно ў журбе.
Ці ты помніш аб верным сыне!
Не забудзе твой сын цябе.

Ня тускней жа! Свято развее
Цемру пусткі, пясчю сувой.
Прывітанне, мая надзея,
непагасны правобраз твой.

Маю з сабою і кнігу “Мая Іліяда”
Уладзіміра Караткевіча, якую прачытаў даўно,
ды зноў перачытваю, як пабожны чалавек
увесць час пераказвае-паўтарае малітвы.
Удумлівы верш “Лебедзь” -- гэта глыбокае
спалучэнне пачуццяў птушкі з пачуццямі чалавека.
І чалавек у далёкім свеце “ў дрэме плача”
аб роднай краіне -- ці то сумнай,
ці то вясёлай. Верш “Апошняя песня Дантэ”
-- вельмі змястоўны твор -- прыгадаў мне
і мае колішнія тэрцыны:

Спытаюцца ў цябе трыбуны масаў:
чаму маўчыш так шмат і твoryш мала!
У свеце фарбаў радасных і красаў

Кальце з холаду зямная гапа.
Ствары мелодыю вясны, музыка,
яшчэ й зайграй, каб маса не праспала

світання прыйсцяга. Ды пальцы -- смяка
і струн іскрыпкі не краналі здаўна.
Ня вобразы ў супаднасці вялікай,

а злітыя ў адно -- і флёра й фауна
твой зрок заслоньвалі. Цягнуў ты лямку
кавалка хлеба дзённага бясслаўна

і біўся ў пазачыненую клямку
кавадла й молата, рыдлёўкі і кіркі.
Ты меў адну прызначаную рамку --

ублізь і ўдалеч, удаўжкі і ўшыркі --
мятлу, мяшкі з пшаніцаю ці соляй;
згінаўся горб -- і неба водбліск зыркні

ня мог, пануры, ты разгледзець болей...
Прыгноблены і стомай, і змярканнем,
ня цешаны дабром, хваленай воляй,

сядаў тварыць, іграць. Ды парываннем
цябе натхняла Муза неахвотна.
О лепш было маўчаць з убогім граннем

бяз сябры доўга плачучы маркотна,
для Бацькаўшчыны плачучы заўсёды...
Душа няўстрым пакутвала гаротна,

сюзорны шлях да вышняй насалоды
шукуючы ў празмерлівым гарэні.
Натуга сіл падужвала нягоды --

і захаплялася чуццё ў натхненні.

Ты ізноў сядаш. Сугучны хор бязлікі
гучы ў дыямантвым тварэнні.

Тады ў акрыленых руках музыкі
іскрыпка валадарна, думна іграла.
Луналі з крышталёвых тонаў зыкі --

Скупыя зыкі -- іх было так мала.

Усялякія праявы жыцця, звязаныя з глыбокімі пачуццямі любасці да роднага краю.
Іх шмат, пачуццяў, хоць ня так шмат выказана іх на паперы.

Як люстра, магістраль. І аўты, і палацы.
Наўзбоч праходзіш ты бяз хаты

і бяз працы.
І не спыняешся ля польскіх вітрын,
мінаеш засень дрэў, жывы, зялёны тын.
Аркестра. Музыка. Трамбоны,

трубы, флейты.
З кішэннай пусцінёй ад іх імкнеш
далей ты --

у мройлівы прасцяг прывабных
змалку зор,
ільсністы ад расы, блакіты ад вазёр.

У ім і па-над ім -- свой Моцарт і Сальеры,
Свой Дантэ, свой Шэкспір. Да іх
табе ўсе дзверы

у ім адчынены. Далёкі бераг, порт
і блізкі сэрцу зык -- найчулых
струн акорд.

Падарожжа ў далёкі свет узіралася наперад
праніклівымі вачыма, бачачы завалоклы
густым туманам змрочныя прасторы
акіяну; позірк паварочваўся назад -- яшчэ
ўсё свяціўся пад сонцам далагляд з адчыненымі
дзвярыма небасхіпу.

О Афрыка! Айчынаю была б ты,
каб Нёмнам быў твой паўнаводны Ніл,
я над табой спыніў бы лёт крылаты,
далей у свет сягаць ня меў бы сіл.
Прабач за сум з мае далёкай хаты --
счарнелы жаль бусліных пругкіх крыл.
Перад вясной узнёслага адлёту
дай лёгкасць ім прасвятнага звароту.

Цябе ніяк не маіць сон суседаў.
Выходзіш зноў на пострап. Зноў глядзіш:
адылі там -- цікавасць Бог табе даў --
Над позіркам гарыць, не гасне ўзвыш.
Сярод агнёў, якіх яшчэ не ведаў,
праменіцца і сам Паўдзённы Крыж.
Пад роўнікам шукай тае планеты,
дзе зноў над ёй апынішся ўва сне ты.

Бяруся за другую кнігу рамана “Каласы пад сярпом тваім”
Уладзіміра Караткевіча. Першую прачытаў раней.
Другую дастаў перад шпіталем. Яшчэ не чытаў
Васіля Быкава і Івана Мележа. Кнігі санетаў
Шэкспіра ў пераклазе Уладзіміра Дубоўкі
ня змог дастаць. Зіна ў Мінску шукала гэту
кнігу -- не знайшла. Два тамы
выбраных твораў У.Д. [Дубоўкі] маю.
Шматлікія мае сябры, з якімі некалі разам
вучыўся, бачыўся -- цяпер таленавітыя пра-

цаўнікі на ніве літаратуры, мастацтва, навукі на Бацькаўшчыне.

...Наўкола шпіталю -- прыгожы сад, кветкі.
Ня хочацца выходзіць, бо, хоць вясна, --
холадна, сцодзены вецер з мора. Цёпла і
ўтульна ў паадзіночнай палаце.

Тутэйшыя сябры -- шчырыя, адданыя, ахвярныя
людзі, блізкага ў забыцці і бядзе не пакінуць.
У гаспадарскіх, практычных, грамадскіх
справах -- непараўнальныя. Але паззія для іх --
далёкі свет.

Зіна, дзед і ўнукі -- здаровыя. Сам жа
няўхіпна і цвёрда веру ў хуткае выздаравенне
і ў назаўсёды незварот да хваробы. Як Вы
маецеся?

З найшчырэшым паважаннем.
Прывітанне мужу.

АЛЕСЬ.

Прывітанне ад Зіны.

Жадаю Вам найсветлых дзён
З Днём Нарадзінаў, што відзён
Праз кожны год наступных крас --
Прыгожых, шчасных з’яў для Вас!

Антон ДАБРЫДЗЕНЬ.

27.7.1975. Аўстралія.

КАМЭНЕ

Як згасне дзень, не адыду навекі,
Не абміну надойсцае пары.
Прыйду назад, дзе ўсцяж гамоняць рэкі,
дзе ўтораць ім і нівы, і бары.

На ўскрай зямлі я жыў і дыхаў імі,
Чуў іхны грай над хвалямі морскіх вод.
Сваймі былі яны паміж чужымі,
Як для вясны -- праменны сонца ўсход.

Над імі ў зле няволі віслі хмары --
Я прадчуваў надойсця вольны рэй.
Аб іх спяваў ля спадаў Ніагары
і ў тэй зямлі, якой плыве Мурэй.

Знаёміў іх з пахмурным Альбіёнам,
ад іх вітаў цывяцістую Шампань.
І дыхаў дол глыбінным гучным званам,
З вачорных сноў абуджваючы рань.

У гушчарох зняверлівае стомы
Імнуўся я прыявер духу даць.
Каб ён шугаў да зораў па-над стромы
і ня схіляў у злыбедах пастаць.

О ты, мая адзіная Камэна,
На ўсіх шляхох нязгінаю дзён свяці.
Не адыду... Наперайм крочыць змена:
Я з ёй і ў ёй -- і ў песнях, і ў жыцці.

1958.

Публікацыю падрыхтавала
Яніна КІСЯЛЁВА.

Ц е м р а

Дзб’ягмлу, пагібель прагрэсіўна імгненна,
маня спалеліца. Башыя аблоні.
А бас цікава, ці рук маіх далоні?
Мазоль с’вой жорсткі я здавоў сумленна...

І мора, думам рада бураленна,
імавідай хвалляй у нязнанасце гонс.
І гінучы людзі -- іх зоміняюць коні.
І цёмнай сілай дыкне гэенна.

А недасяжна пладае колас,
а непалуты зоміняе голас.
Аўдзе аблуда іхна салед зацерці.

Ты іх мінаеш -- ня шукай зб’ібенскі,
ты іх абходзіш -- спатакай зб’ібенне,
мацуй на скон с’вой валадарства сьмерці.

1947.

Ельсэв Сагаб’еў

ХРОНІКА

БЕЛАРУСАЗНАЎЧАГА

ЖЫЦЦЯ

ВЫДАЕ І ДАСЛЕДУЕ “ЭЎРОФОРУМ”

Недзяржаўная і некамерцыйная ўстанова -- Цэнтр еўрапейскіх даследаў і культурных ініцыятыўаў “Эўрофорум” афіцыйна была зарэгістравана ў чэрвені 1994 года. У статутце “Эўрофоруму” гаворыцца: “Галоўнаю мэтай дзейнасці... ёсць насыменне беларускай культурна-інфармацыйнай прасторы еўрапейскай інфармацыйнай, садзейнічанне працсам інтэлектуальнага і культурнага абмену...”

Не так даўно пабачыла свет першая кніга, выдадзеная “Эўрофорумам”, -- “Нацыяналізм у дваццатым стагоддзі” Энтані Сміта, прафесара сацыялогіі Лонданскага ўніверсітэта, аднаго з вядучых даследчыкаў праблем этнічнасці і нацыяналізму ў беларускім перакладзе Сяргеяка Нарогнага. Таксама робіцца пераклад твораў Марціна Гайдэгера, Мішэля Фуко, Міларада Павіча, Мілана Кундэры і інш.

Праграма “Эўрофоруму” “Другая Еўропа” уключае сярэдне-ўсходнееўрапейскае культурнае супрацоўніцтва, Праводзіцца цыкл семінараў “Філасофія, культуралогія, літаратура сярэдне-ўсходняй Еўропы”. Сумесна з Нацыянальным навукова-асветным цэнтрам імя Ф. Скарыны і Федэрацыяй інстытутаў сярэдне-ўсходняй Еўропы рыхтуецца “Энцыклапедыя сярэдне-ўсходняй Еўропы”.

У 1994 годзе ў рамках праграмы “Нацыянальныя меншасці і міжэтнічны, міжкультурны дыялог у Беларусі” была ўтворана група даследаванняў і абароны правоў нацыянальных меншасцяў Беларусі. А з восені 1995 года выходзіць інфармацыйна-культурны бюлетэнь “Форум” -- выданне, прысвечанае праблемам нацыянальных, этнічных, культурных, рэлігійных і моўных меншасцяў.

Увага надаецца і публікацыі юрыдычных дакументаў (рубрыка Jurisprudential): дактарыяцыяў і хартыяў ААН і Рады Еўропы. Цікавым у гэтым плане з’яўляецца артыкул Г. Альфрэдсана -- спецыяліста ў галіне юрыдычнай абароны правоў нацыянальных і іншых меншасцяў. У сваім артыкуле Кшыштаф Чыжэўскі спрабуе разгледзець і прааналізаваць праблему меншасцяў у нашай частцы Еўропы. А. Мелікіян -- прадстаўнік армянскай меншасці -- прапануе чытачам цікавую культуралагічную рэфлексію “Страсти по Армении”.

Рэдакцыя “Форуму” чакае і гатова падтрымаць новыя і цікавыя ідэі.

Напрыканцы кастрычніка “Эўрофорум” сумесна з цэнтрам імя Ф. Скарыны ладзілі семінар пад назвай “Геакультурныя перспектывы Заходняга Палесся як полікультурнага рэгіёну”. Адкрыўся семінар дакладам кіраўніка праграмы “Другая Еўропа” Алега Дзярновіча “Фармуляванне асноўных праблем даследавання Заходняга Палесся”. У семінары ўдзельнічаў Павел Знавец -- юрыст, дэпутат новага парламента. Прысутнічалі прадстаўнікі таварыства “Просвіта” з Брэста -- Уладзімір Замкавец і Алег Пархач.

На семінары былі выказаны розныя і падчас супрацьлеглыя думкі наконт этнічнай прыналежнасці карэнных жыхароў Палесся, розныя меркаванні адносна шляхоў захавання палескай этнакультурнай спецыфікі і перспектыву Палесся ў будучыні.

Да гэтага трэба дадаць, што “Эўрофорум” працуе ў цесным кантакце як з цэнтрам імя Ф. Скарыны (падпісана адпаведная дамова), так і з паасобнымі суполкамі Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў.

Лена КАЗЛОВА,
рэферэнт МАБ.

ЖЫЦЦЁВЫ ШЛЯХ ІВАНА КРАСКОЎСКАГА

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Іван Ігнатавіч Краскоўскі нарадзіўся 24 чэрвеня 1880 года ў вёсцы Дубічы Гродзенскай губерні. Яго бацька Ігнат Краскоўскі быў у Дубічах свяшчэннікам і працаваў там усё жыццё. Дубічы тады былі доўга вялікай вёска, мелі школу і пошту, знаходзіліся блізка слаўнай Белавежскай пушчы. Бацька распавядаў, што яны летам ездзілі возам на конях да Белавежскай пушчы, дзе збіралі шмат ягад і грыбоў. Аднойчы наша сям'я была летам у дзеда ў Дубічах. Я прыгадваю, як вечарам на двары ў дзеда сходзіліся сяляне, вучыцель, кіраўнік пошты, сядалі там на зложаных дровах і гутарылі аб розных справах. Было відна, што дзеда паважалі і любілі.

Бацька скончыў сярэдняю школу ў Вільні. У 1903–1905 гадах ён вучыўся ва ўніверсітэце ў Варшаве на гістарычна-філалагічным факультэце. У 1903 годзе ён ажаніўся з Валянцінай Сямёнаўнаю Сокальскаю. У 1905 годзе бацьку арыштавалі за ўдзел у студэнцкім руху і выключылі з універсітэта ў Варшаве. Ён скончыў універсітэт у Пецярбургу як гісторык-эканаміст. У 1907–1914 гадах бацька жыве ў Вільні, дзе працаваў у гімназіях Вінаградава і Паўлюоскага на меснікам дырэктара і настаўнікам, выкладаў гісторыю і геаграфію. Бацька стараўся, каб вучні займаліся спортам. Ён арганізаваў у гімназіях футбольныя каманды. Гэтыя каманды былі першымі ў Вільні, а на пэўна і ў цэлай вобласці. Зімой старшыя вучні разам са сваім настаўнікам хадзілі на лыжах у аколцах Вільні. Бацька быў членам Беларускага вучыцельскага саюза і розных асветных таварыстваў. Перад вайною сям'я Івана Краскоўскага жыла ў Вільні на Антокалі каля царквы Пятра і Паўла. У гэтым доме на другім паверсе жыве Усевалад Ігнатавіч, а ў суседнім доме — Васіль Друшчыц. Яны таксама былі гісторыкі, настаўнікі ў школах і старшыя прыцелі бацькі.

Падчас вайны ў 1914–1918 гадах І.Краскоўскі жыве на Украіне ў Кіеве. Спачатку ён працаваў у "Саюзе гарадоў", дзе быў кіраўніком аддзела дапамогі дзесяці на Заходнім фронце. Пасля працаваў у розных

установах УНР (Украінская народная рэспубліка). У 1919 годзе бацьку прызначылі паслом УНР у Грузію, дзе ён жыве ў 1919–1920 гадах у Тыфлісе. Да Вільні наша сям'я вярнулася ў 1921 годзе. Гэта была доўгая дарога параплавам па морах, праз Турцыю і Італію. Адзін час сям'я жыла ў Вене ў Аўстрыі, пасля некалькі месяцаў мешкала ў Берліне.

У Вільні ў Беларускай гімназіі бацька выкладаў гісторыю Беларусі. Адначасова ён выконваў розныя функцыі: старшыня Беларускага нацыянальнага камітэта, сакратар Беларускай школьнай рады, старшыня Беларускага саюза кааператываў. У 1922 годзе члены Беларускага і Літоўскага нацыянальнага камітэта былі арыштаваны і высланы да Літвы (працэс 33-х). У 1922–1925 гадах бацька жыве ў Латвіі. Ён арганізаваў у Дзвінску Беларускае дзяржаўнае гімназію. За некалькі месяцаў зрабілі рамонт будынка, знішчанага ў час пажару, закупілі абсталяванне і знайшлі настаўнікаў. Бацька быў дырэктарам гімназіі ў Дзвінску да 1925 года. У кватэры дырэктара ў будынку гімназіі ў 1922 годзе жыве паэт Уладзімір Жылка, які вучыўся там у 10-м класе гімназіі. Адначасна бацька быў старшынёй Беларускага нацыянальнага камітэта ў Латвіі (таварыства "Бацькаўшчына"). У 1924 годзе бацьку і іншых настаўнікаў гімназіі арыштавалі. На судзе ў Дзвінску ўсе беларускія дзеячы былі апраўданы, але бацька мусіў выехаць з Латвіі, таму што меў літоўскае грамадзянства.

У 1925 годзе бацька выехаў у БССР, у 1925–1929 гадах жыве ў Мінску, дзе дапамагаў Усевалду Ігнатавічу. Спачатку сям'я Івана Краскоўскага жыла ў яго кватэры. Калі атрымалі ўласную кватэру, там адзін час мешкаў У.Жылка, які прыехаў з Чэхаславацыі. На свята ў гэтай кватэры збіраліся знаёмыя: сям'я кампазітара Ю.Дрэйзена, лекар П.Трамповіч, Смолічы. У Мінску бацька працаваў у Дзяржплане БССР. У 1928 годзе быў прызначаны навуковым супрацоўнікам Беларускай акадэміі навук. Адначасна быў дацэнтам-гісторыкам у Беларускай універсітэце. У 1930 годзе яго паклікалі да Дзяржплана СССР у Маскве (планаванне экспедыцый Акадэміі навук). Канцом 1930 года бацьку арыштавалі ў сувязі з працай беларускіх нацыянал-дэмакратаў.

Пасля суда бацьку выслалі да

Самары, дзе ён жыве ў 1931–1941 гадах. Працаваў там эканамістам у Крайплане (планаванне навуковых даследаванняў), быў кіраўніком экспедыцый па даследаванні сыравіны. У 1937 годзе бацьку зноў арыштавалі, як старога беларускага дзеяча, трымаў да 1940 года і выпусцілі без суда. У 1937 годзе арыштавалі ў Маскве старшага сына Сяргея. Ён быў інжынер-авіяканструктар, працаваў у аддзеле выдамога канструктара А.Тупалева. Яго саслалі на Пунач, дзе ён загінуў у 1945 годзе. Бацьку аб гэтым паведамілі аж у 1947 годзе. Падчас вайны 1941–1945 гадоў бацька жыве ў саўгасе Мелекескага раёна, дзе бацька выкладаў гісторыю ў сярэдняй школе.

Пасля вайны бацькі жылі ў цяжкіх абставінах: пераязджалі з аднаго мястэчка да другога, не маглі адшукаць добрую кватэру, згубілі шмат сваіх рэчаў. У 1946–1948 гадах бацька працаваў настаўнікам у Мелекесе ў дзвюх сярэдніх школах. У 1948–1949 гадах працаваў у сярэдняй школе ў Шыраеве (Куйбышскай вобласці). У 1949 годзе выйшаў на пенсію. У той жа год памерла маці Валянціна Сямёнаўна, якая не магла вытрымаць смерці сваіх двух сыноў. На пачатку вайны ў Маскве арыштавалі малодшага сына Мсціслава, ён працаваў у літаратурным музеі. Яго саслалі ў Сібір, і хутка бацькі атрымалі паведамленне, што ён памёр у 1942 годзе.

Пасля смерці жонкі бацька жыве ў доме інвалідаў у вёсцы Вялікая Ракаўка. Нарэшце пасля доўгіх клопатаў я дабілася, каб бацька ў 1953 годзе прыехаў да Чэхаславакіі. Апошнія свае гады бацька жыве разам са мною ў Браціславе. Ён памёр 23 жніўня 1955 года, пахаваны ў Браціславе. За доўгія гады сваё жыццё бацька з большасці займаўся грамадскай дзейнасцю, і яму не хапала часу на навуковую працу.

Людміла КРАСКОЎСКАЯ.

Генадзь АЎЛАСЕНКА

ЧАС ЗБІРАЦЬ КАМЯНІ

Дзе твае карані!
Дзе мае карані!
Дзе зямліца,
што нас нарадзіла!

Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Час шукаць цябе,
маці-Радзіма!

Ноч, куды ні зірні,
Смерць, куды ні звярні...
Нас душылі,
глушылі,
стралялі...

Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Камяні,
што бацькі пагублялі!

Божа,
нас не крані!
Божа,
нас памяні!

Мы сляпыя,
глухія,
нямыя!

Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Калі поле слязьмі
паразміе...

Божа,
мову вярні!

Божа,
веру вярні!

Нам без веры
так кепска жывецца...

Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Па зямлі,
што Радзімай завецца...

Ноч,
куды ні зірні...

Дзе ж мае
карані!

Хто ж я ёсць!
Што са мной адбылося!

Час збіраць камяні!
Час збіраць камяні!
Толькі часу
ледзь-ледзь засталася...

ПРАЦЯГ ТЭМЫ

"СВЯТЛО. ЦЯПЛО. ДАБРО"

Некалькі нумароў таму на старонках "Голасу Радзімы" мы расказвалі пра выставу "Любоў мая... мая Беларусь!", якая праходзіць у Дзяржаўным музеі літаратуры і прысвечана Міжнароднаму году жанчыны. І вось зноў музей запрасіў гасцей на ўрачыстае адкрыццё другой часткі гэтай выставы, якая раскрывае духоўны свет беларускай жанчыны і павінна бліжэй пазнаёміць гледача з нашымі таленавітымі сучасніцамі, цікавымі жанчынамі розных прафесій.

На гэты раз адбылося спатканне з прыгожай маладой жанчынай, цудоўнай мастачкай Вольгай Дзёмкінай. На адкрыцці выставы прысутнічалі прыхільнікі яе таленту, музыканты, мастацтвазнаўцы, сябры музея, гучала музыка, слевы, паэты чыталі вершы, панаваў настрой любові і гармоніі, што адпавядала назве другой часткі выставы — "Святло. Цяпло. Дабро". Гэтыя агульначалавечыя сімвалы ляжаць у аснове творчасці мастачкі. Чалавек у сусвеце — так умоўна можна вызначыць тэматыку яе работ. Неабсяжная тэма стварае ўмовы для вялікага творчага пошуку, і Вольга Дзёмкіна займаецца жывапісам, батыкам, у жанры сцэнічнага касцюма. Яна вядома не толькі распрацоўкай эскізаў касцюмаў для беларускага вакальна-інструментальнага ансамбля "Песняры", танцавальнага ансамбля "Жалейка", многіх іншых мастацкіх калектываў, але і тэарэтычнымі даследаваннямі ў галіне беларускага народнага касцюма, семантыкі нацыянальнага арнаменту. Вольга Дзёмкіна — майстар габелена, прадстаўнік класічнай школы, у сваіх творах яна прытрымліваецца традыцый мастацкага ткацтва Беларусі XVII—XIX стагоддзяў, яе творы вельмі самабытныя, ім уласцівы прыго-

жая вытанчанасць, узнёсласць і загадкавая касмічнасць. Асабліва выклікаюць гэта ўражанне габелены гістарычнага цыкла, у якіх лаўстае вобраз Рагнеды — беларускай князеўны, жанчыны-легенды, жанчыны-маці, жанчыны-асветніцы. На жаль, іх можна было ўбачыць толькі на персанальнай выставе мастачкі ў нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі, аднак будзем спадзявацца, што гледача не пакіне раўнадушным і выстава "Святло. Цяпло. Дабро", бо на ёй прадстаўлены цікавыя габелены на чарнобыльскую тэму, і пейзажы, што прывабляюць цяплом, і габелены, якія перадаюць прыгожы і складаны свет жанчыны, поўныя высокага філасофскага сэнсу габелены — "Рух часу", "Дзень — Цень", "Квят — Свят", "Нараджэнне". Усім выявам характэрна нейкае ўнутранае свячэнне, усе яны як бы гавораць: "Жывіце з думай пра Высокае".

Выстава гэта дае вялікі размах для палёту думкі, узбагачае душу, папаўняе веды. А наперадзе, спадзяемся, усё новае і новае знаёмства з таленавітымі жанчынамі, і сустрэчы гэтыя будуць праходзіць у розных формах, у тым ліку ў выглядзе вечарын, дзе адбудуцца шчырыя дыялогі, будзе гучаць народная і класічная музыка, спе-вы.

Адна з літаратурна-мастацкіх вечарын "Жанчына я..." адбылася ў пачатку снежня. На яе завітала шмат гасцей. Сярод іх былі рэктар універсітэта культуры Ядвіга Грыгаровіч, паэтка, журналістка Галіна Каржанеўская, выкладчыца беларускай мовы Валянціна Раманцавіч, педыятр Галіна Пятровіч і многія іншыя.

Алена КАЗЛОВА.

НА ЗДЫМКУ: мастачка Вольга ДЗЁМКІНА.

Майстры-кавалі з Нясвіжа здаўна славіліся на ўсю Еўропу. Гісторыя захавала і да нашых дзён іх вырабы, а ў мясцовым краязнаўчым музеі нават захоўваецца самы буйны скураны кавальскі мех -- галоўная прылада працы каваля.

На нясвіжскай зямлі і сёння жыве нямала таленавітых кавалёў. Пасля службы на флоце прыйшоў працаваць у мясцовую сельгастэхніку памочнікам каваля Аляксандр ТУРКО (на здымку). Ужо праз некалькі год яго майстэрства прыцягнула ўвагу спецыялістаў. Трыццацігадовы нясвіжскі каваль вядомы сваімі работамі далёка за межамі Беларусі. У яго ўжо было дзесяць персанальных выстаў у Італіі, шэсць у Германіі, экспанаваліся работы ў Францыі і Арабскіх Эміратах.

Фота Эдуарда КАБЯКА.

З ГІСТОРЫ РАКІ ПРЫПЯЦЬ

ЖЫЎ ТУТ НАРОД БЕЛАКУРЫ

Прыпяць -- самы вялікі прыток Дняпра. Яе даўжыня 761 кіламетр. Вытокі гэтай ракі знаходзяцца на паўночным захадзе Украіны, недалёка ад Ковеля. Па тэрыторыі Беларусі Прыпяць нясе свае воды на працягу 500 кіламетраў. У пісьмовых крыніцах да XIX стагоддзя назва ракі гучыць -- Прыпец (сёння -- Прыпяць). Адкуль жа пайшла гэтая назва? Яна лічыцца славянскай. Прыстаўка “пры” дазваляе тлумачыць гэтую назву як -- пакатая. Якая спадзе. Пасля спрэчак вучоных было прынята, што найбольш верагоднае паходжанне назвы ракі ад старажытнарускага і беларускага тэрміна -- прыпеч. Гэтым словам названы пясчаны бераг ракі, без хмызняку (тое ж, што і пляж). Яшчэ ў перадаення гадзі на Палессі гэтае слова шырока сустракалася (“човен кинулі на прыпечы -- разохся”). Назва ракі і пайшла ад тэрміна -- прыпеч -- пясчанага наносы на беразе ракі. Аднак у мінулым стагоддзі аб паходжанні назвы ракі разважалі крыху інакш. У IX томе “Геаграфічнага слоўніка караляўства Польскага і іншых славянскіх краін”, выдадзеным у 1888 годзе ў Варшаве, маюцца звесткі аб паходжанні назвы ракі, аб тым, як гэтая назва гучала ў розныя эпохі на розных мовах. “...на-беларуску Прыпяць (Prypac). Беларускае слова “прыпадзь” азначае топкае, багністае, з права-ламі, вокнамі зыбкае месца”.

Першабытныя людзі заўсёды стараліся сяліцца па берагах рэк. Найбольш старадаўняе паселішча чалавека ў басейне Прыпяці адносіцца да эпохі позняга палеаліта. Стаянка каля

вёскі Юравічы Калінкавіцкага раёна самая старажытная на тэрыторыі Беларусі. Берагі Прыпяці і яе буйных прытокаў заселены з IX тысячагоддзя да н.э.

Данія аб Прыпяці назваваліся на працягу многіх стагоддзяў. У V стагоддзі да н.э. грэчаскі гісторык Геродот, якога называюць “бацькам гісторыі”, наведваў берагі Понта Еўксінскага -- Гасціннага мора (Чорнага мора), спыняўся на беразе Дняпроўскага лімана ў грэчаскай калоніі Ольвіі. Адсюль рабіў вандроўкі ўверх па Дняпры. Свае ўражанні і расказы відавочаў аб землях, што ляжаць па прытоках Дняпра, выклаў у “Мельпамене” -- так называў ён 4-ю кнігу сваёй гісторыі. У ёй -- першыя звесткі пра Днепр (Барысфен) і яго прытокі. Рухаючыся па расказу Геродота па Дняпры на поўнач, сустракаем народ, які называўся будзіны -- “народ вялікі і шматлікі, увесь белакуры і ў вяснушках. У іх быў горад драўляны, а імя гораду Геланос. Зямля іх уся зарослая лясамі. У самай галоўнай пушчы знаходзіцца вялікае і мнагаводнае возера, а вакол яго скоп водаў, парослых трыснягом”. Вялікія балоты ў раёне Пінск-Лунінец-Тураў, у той час яшчэ больш мнагаводныя, якраз і адпавядаюць “вялікаму возеру будзінаў”. У I стагоддзі н.э. старадаўні мысліцель Пліній у сваёй *Historias Naturalis* расказаў пра гандлёвы шлях з Дняпра ў Нёман да берагоў Балтыкі па бурштын праз Прыпяць-Яцольду (Ясёлду) -- Шчару і Нёман.

Леў КОЛАСАЎ.

(Заканчэнне будзе).

ПАЧЫНАЛЬНІК НОВАЙ ЛІТАРАТУРЫ

ДА 200-годдзя ЯНА ЧАЧОТА

Ян Чачот -- першы выдатны беларускі паэт, пачынальнік новай беларускай літаратуры, яркая зорка нашага нацыянальнага адраджэння. У цёмную ноч прыгонніцтва, калі фаназьбірае панства, нічым не жадаючы быць падобным да “мужыка”-беларуса, амаль цалкам выракалася мовы роднай зямлі і перайшло -- у побыце і ў друку -- на “панскую” польскую мову, Ян Чачот, рашуча стаўшы на бок свайго народа, пачаў ствараць літаратуру якраз на гэтай пагарджанай, зганьбаванай апалячанымі прыгоннікамі роднай беларускай мове. Гэта была падзея невымернай важнасці: упершыню пасля двухсотгадовага маўчання са старонак добра аформленых друкаваных кніг на ўвесь голас загучала жывое беларускае слова. Два фальклорныя зборнікі Яна Чачота (1844 і 1846 гадоў) з яго ўласнымі беларускімі вершамі яскрава засведчылі факт нараджэння новай беларускай літаратуры і адначасова новы выхад на гістарычную сцэну аднаго з самабытных і вялікіх славянскіх народаў. Гэты подзвіг паэта высока ацаніў у 1914 годзе ў артыкуле “Беларускае адраджэнне” Максім Багдановіч, паставіўшы Яна Чачота на чале беларускіх пісьменнікаў-адраджэнцаў.

Такая высокая ацэнка творчасці Яна Чачота, трэба заўважыць, давалася ў той час, калі не былі вядомыя яшчэ больш важныя творы паэта -- яго поўныя маладога шалу, вельмі папулярныя сярод філаматаў беларускія студэнцкія вершы і песні, якія ўпершыню ўбачылі свет толькі ў 1924 годзе (праз стагоддзе пасля напісання!), яго выключна цікавыя, заснаваныя на беларускіх народных паданнях рамантычныя балады, што зрабілі вялікі ўплыў на Адама Міцкевіча (апублікаваныя яны былі ўжо ў наш час -- у 1972 годзе), урэшце, надзвычай важныя для нас Чачотавы “Спевы пра даўніх ліцвінаў да 1434 года” -- своеасаблівая гісторыя старажытнай Беларусі ажно ў 55 песнях-баладах, якія толькі ў мінулым, 1994 годзе, былі апублікаваны асобнай кнігай у Вільні (на польскай і літоўскай мовах). Чакае сваёй публікацыі і знойдзены фалькларысткай Л.А.Малаш цэлы збор невядомых дасюль беларускіх народных песень на мове арыгінала, запісаных калісьці Янам Чачотам. Па сутнасці мы ўсё яшчэ адкрываем гэтага падзвіжніка на-

шага адраджэння, які паўстае перад намі ўсё новымі і новымі граямі.

24 чэрвеня 1996 года спайняецца 200 гадоў з дня нараджэння Яна Чачота. Ягоны юбілей -- добрая нагода па-гаспадарску аглядзець і асэнсаваць немалую творчую спадчыну паэта, ва ўсёй велічы раскрыць яе перад шырокай грамадскасцю, вярнуць яму належнае месца ў гісторыі нашай культуры.

Для ўшанавання памяці нашага выдатнага паэта-дэмакрата створаны Арганізацыйны камітэт па святкаванню 200-х угодкаў Яна Чачота. У склад Аргкамітэта увайшлі прадстаўнікі Міністэрства культуры і друку, Саюза беларускіх пісьменнікаў, Міжнароднага фонду “Беларускі кнігазбор”, Асацыяцыі фалькларыстаў, Карэліцкага райвыканкама, дзеячы навукі і культуры. Старшынёй Аргкамітэта выбраны Кацусь Цвірка.

На сваім пасяджэнні Аргкамітэт наметыў цэлы шэраг мерапрыемстваў, звязаных са святкаваннем юбілею. У канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі ў Мінску павінен адбыцца урачысты вечар, прысвечаны Яну Чачоту. У Карэлічах будзе арганізавана спецыяльная навуковая канферэнцыя пад назвай “Карэліцкія чытанні”, а ў вёсцы Малюшычы, месцы нараджэння паэта, пройдзе галоўнае свята з удзелам калектываў мастацкай самадзейнасці Карэліцкага, Наваградскага і Ляхавіцкага раёнаў. На азернай жа Лепельшчыне, дзе жыў паэт пасля царскай ссылкі і дзе запісаў народныя песні, плануецца наладзіць у яго гонар свята Купалле. Да юбілею паэта рыхтуюцца да друку кніга выбраных твораў Яна Чачота, песні Станіслава Манюшкі на яго словы, насценны календар з партрэтаў паэта. Мяркуюцца таксама выпусціць юбілейныя паштоўкі, марку, канверт з выявай паэта, адкрыць бюст Яна Чачота ў Карэлічах. На тэлебачанні, радыё будучы падрыхтаваны перадачы пра яго жыццёвы і творчы шлях, у газетах і часопісах знойдуць месца публікацыі пра паэта. У нашых галоўных бібліятэках да юбілею Чачота адкрыюцца тэматычныя выставы кніг і публікацый. Адна з вуліц у Карэлічах будзе названа імем Яна Чачота. Арганізуецца паездка ў вёску Ротніца пад Друскенікамі на магілу паэта. У Вільні сумесна з літоўскімі сябрамі будзе наладжаны вечар памяці Яна Чачота.

З ПЫТАННЯМІ АДНОСНА АРГАНІЗАЦЫІ 200-ГАДОВАГА ЮБІЛЕЮ ЯНА ЧАЧОТА ПРОСІМ ЗВЯРТАЦЦА ДА СТАРШЫНІ АРГКАМІТЭТА (т. 63-99-46) АЛЬБО ДА ВЫКАНАУЧАГА САКРАТАРА -- ГЕНАДЗЯ ВІНЯРСКАГА (220034, МІНСК, вул. ФРУНЗЕ, 5, ДОМ ЛІТАРАТАРА, тэл. 36-09-09).

АРГКАМІТЭТ.

БЛАКІТНЫ ШАРЫК З ЛОНДАНА

Англійскі хлопчык Калін О. Брайн з горада Тамбрыдж Уэлс, што недалёка ад Лондана, удзельнічаючы ў спаборніцтвах па запуску паветраных шарыкаў у сваім дзіцячым садку, відаць, і не падазраваў, што яго блакітны шарык паб'е рэкорд і праляціць амаль увесь еўрапейскі кантынент.

Запущаны 24 лістапада 1995 года, шарык апусціўся 26 лістапада на сядзібе Уладзіміра Кіслага з вёскі Кармазы Старадарожскага раёна. У шарыку была картка. Стараннямі дачкі Уладзіміра Дзям'янавіча Таццяны Каед пра гэта даведліся ў Пасольстве Вялікабрытаніі ў Беларусі. Картка, дастаўленая з Англіі ў паветраным шарыку, трапіла ў Пасольства Вялікабрытаніі, адкуль і паведамлілі малелькаму Каліну аб вялікім падарожжы яго шарыка.

Цяпер малы піша пісьмо Уладзіміру Кісламу. Таму, хто знойдзе шарык, які пераадолеў самы доўгі шлях, будзе ўручаны прыз. Пакуль шарык Каліна трымае рэкорд.

НА ЗДЫМКАХ: Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Вялікабрытаніі ў Рэспубліцы Беларусь Джон ЭВЕРАРД гутарыць з Таццянай КАЕД; картка, што праляцела з шарыкам такі далёкі шлях.

Фота Генадзя СЯМЁНАВА.

Рэдактар Вацлаў МАЦКЕВІЧ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства “Радзіма”).

НАШ АДРАС:

220005, МІНСК, ПРАСПЕКТ Ф. СКАРЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80, 33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках “Голасу Радзімы”, не заўсёды супадаюць.

Газета набрана і звярстана ў камп'ютэрным цэнтры рэдакцыі газеты “Вечерний Минск”. Адрэкавана ў друкарні “Беларускі Дом друку”. (220041, г. Мінск, пр. Скарыны, 77). Тыраж 6 000 экз. Індэкс 63854. Зак. 7142. Падпісана да друку 18.12.1995 г.